

MN
MUZEUM
NARODOWE
W KRAKOWIE

Na okładce: fragment obrazu
Pietera Brueghela Młodsze
Kazanie świętego Jana Chrzciciela,
początek XVII wieku,
olej na dębowej desce, 101 × 167 cm,
Ośrodek Kultury Europejskiej EUROPEUM

Klasa w muzeum

PROGRAMY DLA SZKÓŁ
W MUZEUM NARODOWYM
W KRAKOWIE

przewodnik dla nauczycieli

2013 / 2014

Spis treści

- 1 Wstęp – [Marek Świca](#)
- 2 Kto się boi lekcji w muzeum? [Rozmowa edukatorów, uczniów i nauczyciela o lekcjach muzealnych](#)
- 6 Co to jest lekcja muzealna? [infografika](#)
- 7 Umiejętności i kompetencje realizowane w ramach lekcji muzealnych
- 10 Ko-lekcja z klasą
- 10 Zmiany w historii – lekcje muzealne dla przedmiotu historia i społeczeństwo
- 13 Tematy lekcji muzealnych
- 14 Dziedzictwo epok – wątki tematyczne [tabela](#)
- 15 Szkolenia dla nauczycieli
- 21 Arsenał Muzeum Książąt Czartoryskich – Galeria Sztuki Starożytnej
- 23 Pałac Biskupa Erazma Ciołka
- 26 Dom Józefa Mehoffera
- 29 Kamienica Szołayskich
- 32 Dom Jana Matejki
- 35 Galeria Sztuki Polskiej XIX wieku w Sukiennicach
- 39 Gmach Główny
- 46 Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego
- 48 Ośrodek Kultury Europejskiej EUROPEUM
- 50 Muzeum Karola Szymanowskiego w willi „Atma” w Zakopanem
- 52 Jak zamówić lekcję muzealną / zwiedzanie [infografika](#)
- 53 Informacje niezbędne do rezerwacji
- 53 Sposób rezerwacji
- 53 Ważne informacje
- 54 Opłata za lekcje muzealne
- 55 Regulamin zachowania w Muzeum Narodowym w Krakowie
- 55 Bilety i uprawnienia
- 56 Adresy i kontakty

---

[n] zajęcia dostępne dla osób niewidomych i niedowidzących

[m] zajęcia szczególnie polecane dla maturzystów

Szanowni Państwo,
rola muzeum jako ośrodka prowadzenia działalności edukacyjnej, jeszcze nie tak dawno nazywanej oświatową, jest w coraz szerszej skali postrzegana jako jeden z filarów upowszechniania i przekazywania wiedzy. Muzeum Narodowe w Krakowie jest aktywne na tym polu od początków swego istnienia. Przez dekady zmieniały się formy oraz skala tych działań. Ranga i znaczenie edukacji w muzeach stale rośnie, w najnowszym raporcie „Strategia rozwoju muzealnictwa – założenia programowe” opracowanym przez Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów odnajdujemy postulat uczynienia jej najważniejszym zadaniem na najbliższe lata.

Nasza instytucja szczycąca się swoimi różnorodnymi zbiorami, jednymi z najcenniejszych w Polsce, oddaje w Państwa ręce kolejne wydanie broszury pt. *Klasa w Muzeum*, w której znaleźć można bogatą ofertę programową dla szkół, opierającą się na wiedzy i doświadczeniu naszej kadry edukatorów muzealnych. Tematyka proponowanych zajęć jest atrakcyjna i zróżnicowana, opiera się na zabytkach, które eksponujemy w kilkunastu galeriach w naszych muzealnych Oddziałach.

Zapraszamy do udziału w lekcjach muzealnych, szkoleniach, wykładach, dniach otwartych oraz innych działaniach edukacyjnych Muzeum skierowanych do dzieci, młodzieży i dorosłych.

Marek Świca

Wicedyrektor Muzeum Narodowego w Krakowie ds. Naukowych i Edukacji

Kto się boi lekcji w muzeum?

Rozmowa edukatorów, uczniów i nauczyciela o lekcjach muzealnych.

- ▶ **Dorota Jędruch:** Jak Wam się wydaje – dla kogo jest lekcja muzealna: dla uczniów czy dla nauczycieli?
- ▶ **Agata Kowalik:** Myślę, że dla uczniów, ale dla nauczycieli też. Dla uczniów to jest ciekawsze niż lekcja w szkole. To oderwanie się od codzienności – i od nudnych lekcji, i od takiego nudnego zwiedzania. Dzięki temu sztuce i wystawy ogląda się troszeczkę inaczej. Bardzo lubię chodzić na te zajęcia.
- ▶ **DJ:** A Pani, gdy zabiera uczniów na lekcję muzealną, to ze względu na swoje plany czy z myślą o nich?
- ▶ **Marlena Maciejewska:** Myślę o nich, ale też o swoich zainteresowaniach, które staram się jakoś przemyścić. Wybieram więc takie tematy, które również mnie będą interesowały. Przychodząc regularnie do Muzeum, sprawdziłam już niektóre warsztaty. Dobieram też ich tematykę do materiału, który omawiamy w szkole. Staram się, by lekcje muzealne były uzupełnieniem polonistycznych treści programowych.
- ▶ **DJ:** Czy nasza oferta lekcji mieści się w tematach, które omawia Pani w szkole?
- ▶ **MM:** Tak, jak najbardziej. Na przykład w czasie lekcji o Witkacym, kiedy poznawaliśmy Regulamin Firmy Portretowej i analizowaliśmy jego obrazy, albo w czasie zajęć poświęconych Młodej Polsce – prowadząca przedstawiała fragmenty utworów omawianych w szkole; młodzież musiała je dopasować, odnajdywać rozmaite elementy, które współgrają z tymi cytatami. Tak, to było znakomite uzupełnienie lekcji języka polskiego.
- ▶ **DJ:** Co utrudnia nauczycielom częstsze uczestniczenie w lekcjach muzealnych?
- ▶ **MM:** Po wdrożeniu reformy oświatowej nauczyciele są rozliczani z każdej godziny przepracowanej w szkole – szczególnie w klasach pierwszych. Skutkiem tego, jeśli wychodzę z daną grupą, inne klasy tracą lekcję polskiego i nie mają możliwości jej odrobienia. Można oczywiście uczęszczać na warsztaty muzealne po lekcjach. Wszyscy jednak wiemy, że wówczas młodzież przejawia mniejszą chęć uczestnictwa w tego typu aktywnościach. My często wychodzimy, jeśli mamy dwie ostatnie godziny polskiego.
- ▶ **Marta Graczyńska:** Czy uczniowie są jakoś przygotowani do wyjścia do muzeum? Czy omawiacie wcześniej na lekcji, co będzie tematem zajęć, albo uczniowie słyszą: to zostawiamy, bo o tym będzie mowa w muzeum?

- ▶ **MM:** Czasami trudno jest mi przewidzieć, co konkretnie będzie omawiane na lekcji w muzeum. Znając jednak zbiory Muzeum Narodowego domyślam się, że na przykład podczas warsztatów poświęconych Młodej Polsce pojawią się terminy: dekadentyzm, secesja, *femme fatale*, więc analizując utwory literackie w szkole, zwracam uwagę uczniom, że o pewnych zagadnieniach będziemy również mówić podczas lekcji muzealnej. Zawsze podaję temat planowanych zajęć, by klasa mogła w nich aktywnie uczestniczyć. Ale też staram się nie przekazywać uczniom wszystkich informacji, myślę, że ważny jest element zaskoczenia.
- ▶ **DJ:** A później, gdy wracacie do szkoły, to coś dalej się dzieje z tą wiedzą, którą zdobyliście na lekcji muzealnej?
- ▶ **AK:** Chodzimy do muzeum bardziej w celu podsumowania tego, co robiliśmy wcześniej; wtedy, gdy zakończymy omawianie jakiegoś tematu lub epoki.
- ▶ **DJ:** A czy przygotowujecie sobie jakieś notatki, materiały?
- ▶ **AK:** To różnie, zależy... Bo jeśli jest to taka lekcja, że musimy dużo chodzić, biegać, szukać po muzeum – to raczej nie. Nie chcemy się skupiać na robieniu notatek jak w szkole, ale na tym, co jest atrakcyjniejszą częścią. Bo to jest właśnie takie inne – zupełnie odmienne od pracy w szkole.
- ▶ **DJ:** Czym się różni lekcja muzealna od lekcji szkolnej, a co je łączy?
- ▶ **Szymon Sabatowicz:** Oryginalnością – nie siedzimy po prostu w ławkach i nie notujemy, tylko chodzimy, zwiedzamy, możemy zbliżyć się do danej epoki, poczuć ją. Wspólna jest treść, a różne sposoby jej przekazywania. Lekcja muzealna jest inna niż w szkole i po prostu łatwiej zapamiętać niektóre rzeczy.
- ▶ **DJ:** Pamiętacie jakąś lekcję, w której sposób przekazania szczególnie Wam się spodobał?
- ▶ **AK:** Na wystawie Turnera – dostaliśmy wypisane na kartkach różne sposoby malowania i motywy, których mieliśmy szukać sami na obrazach i wypisywać tytuły tych obrazów. To było fajne. Sami mogliśmy je znaleźć, nikt nam tego nie pokazywał i nikt nam się tego nie kazał uczyć.
- ▶ **MG:** Czyli taka detektywistyczna praca.
- ▶ **DJ:** A czy czegoś Wam w tych lekcjach brakuje, czy chcielibyście coś dodać?
- ▶ **AK:** Takie ciekawostki, o których się nie dowiemy nigdzie. Niekoniecznie istotne, jakieś drobne rzeczy, ale oryginalne. One może nie są potrzebne, ale ubarwiają każdą lekcję.
- ▶ **DJ:** Co Wam się nie podoba w lekcjach muzealnych?

- ▶ **AK:** Czasem są za długie. Czasem mam wrażenie, że za długo chodzimy i jesteśmy zmęczeni...
- ▶ **DJ:** Wydaje mi się, że to nie dlatego, że lekcja trwa za długo – wizyta w muzeum powoduje również fizyczne zmęczenie. Chodzimy po salach i mózg jest zajęty jednym, a nogi czym innym. I w pewnym momencie te nogi już nie mogą... Dlatego każdy edukator musi umieć dokonać selekcji informacji. Czasami możemy mieć o to pretensje do prowadzącego – bo ominął jakąś część, która by nas bardziej interesowała. Ale lekcja muzealna z założenia dotyczy tylko jakiejś części wystawy, wybranego tematu.
- ▶ **MG:** A lubicie lekcje, w których można zobaczyć repliki strojów, obiektów?
- ▶ **AK:** Tak, bardzo! W Gmachu Głównym Muzeum oglądaliśmy na lekcji elementy stroju sarmackiego, które można było przymierzać.
- ▶ **DJ:** A w jaki sposób to pomaga? Czegoś się dowiadujecie na temat tego stroju? Czy to jest po prostu taka zabawa?
- ▶ **AK:** Jest zabawa, ale dzięki temu, że zapamiętamy, że się dobrze bawiliśmy, zapamiętamy coś też z tych lekcji muzealnych. Pomyślimy: „O! Tu było ciekawie, tu się mogliśmy przebrać”. Skojarzymy kiedyś te fakty.
- ▶ **MM:** Jestem ciekawa, czym się Państwo kierują przy wyborze tematów?
- ▶ **DJ:** Przede wszystkim naszą kolekcją – tym, co tutaj mamy i co na podstawie tych obiektów jesteśmy w stanie powiedzieć. Druga rzecz to podstawa programowa, trzecia – to jest ewaluacja tematów z poprzednich lat. Zwracamy uwagę na to, co się cieszy powodzeniem. Jednak, jeśli jakiś temat jest ważny, ale nie typowo szkolny i rzadziej zamawiany – pozostawiamy go w ofercie. Na przykład sztuka aktualna. Mamy np. dzieła Katarzyny Kozyry, czy Alicji Żebrowskiej, które w swoim czasie – w latach 90. wywoływały kontrowersje, które się znakomicie nadają do omawiania takich tematów, jak stosunek człowieka do swojego ciała, świat mediów. Bardzo ważny temat, a mało obecny w szkole.
- ▶ **MM:** Ale też my, jako nauczyciele, nie jesteśmy przygotowani do tego typu lekcji...
- ▶ **DJ:** Dlatego też organizujemy co miesiąc szkolenia dla nauczycieli. Przygotowując tematy, robimy też burzę mózgów. Dużym problemem, ale i wyzwaniem, są tytuły.
- ▶ **MG:** Tak, to jest poważna trudność...
- ▶ **DJ:** Kiedyś mieliśmy bardzo skomplikowane tytuły.
- ▶ **MG:** Długie, złożone...

- ▶ **DJ:** Z cytataми... I zauważyliśmy, że to jest chyba niedobry pomysł. Że to nie ma być poezja, tylko propozycja tego, o czym chcemy mówić. Dlatego staramy się, żeby te tematy miały charakter jak najbardziej ogólny. Każdy z edukatorów tworzy potem autorski konspekt zajęć, które prowadzi.
- ▶ **MG:** Szczerze mówiąc, ja mam wciąż traumę poszkołną. Za moich czasów chodziło się w kapciach, po cichu, dwie i pół godziny z panem przewodnikiem. Ale nie zniechęciło mnie to do muzeów, jako takich, zwłaszcza tych za granicą. Ponieważ tam ekspozycja jest tak przygotowana, że sama wciąga na zasadzie – spróbuj mnie, dotknij, przymierz. Teraz mam tę fantastyczną okazję, że mogę takie rzeczy realizować. Mamy repliki elementów stroju np. krynoliny, kopie eksponatów. Realizujemy projekt Muzeum Dźwięków – udźwiękowienia Galerii Rzemiosła Artystycznego. Marzy mi się, żeby była ona bardziej „dotykalska”, żeby można było jej bezpośrednio doświadczyć.
- ▶ **DJ:** Zależy nam bardzo na „udźwiękowieniu” naszych zajęć i nie tylko zajęć dla dzieci – pojawi się w nich rytmika, elementy tańca i pracy z ciałem – ale też dla starszych osób. W Sukiennicach są teraz zajęcia dla dzieci od 0–3 . To jest naprawdę duże wyzwanie!
- ▶ **MG:** Jest fajnie! Chcemy, by dzieci nabrały jak najbardziej różnorodnego doświadczenia. Ostatnio łączyły z rodzicami kolor z muzyką. Każdy kolor ma swoją temperaturę, swój ton, który trzeba było odpowiednio dobrać do prezentowanej muzyki. Żeby nie było to takie łatwe, miała powstać praca stworzona przez rodziców, którzy grali rolę artysty, a rolę narzędzia malarskiego, czyli pędzla, pełniły stopy dzieci.
- ▶ **MM:** Ja widzę taką zabawę u nas w szkole :)
- ▶ **MG:** To można robić i dla starszych, i dla młodszych. Właściwie każdą rzecz można podać, niezależnie od tego, czy użytkownik ma zero czy sto lat, tylko trzeba zmienić język.

W rozmowie udział wzięli:

Marlena Maciejewska – nauczycielka języka polskiego w VI Liceum Ogólnokształcącym w Krakowie, autorka programu „klasy muzealnej”, w którym uczniowie przez cały czas nauki w liceum regularnie uzupełniali zajęcia szkolne uczestnictwem w lekcjach muzealnych

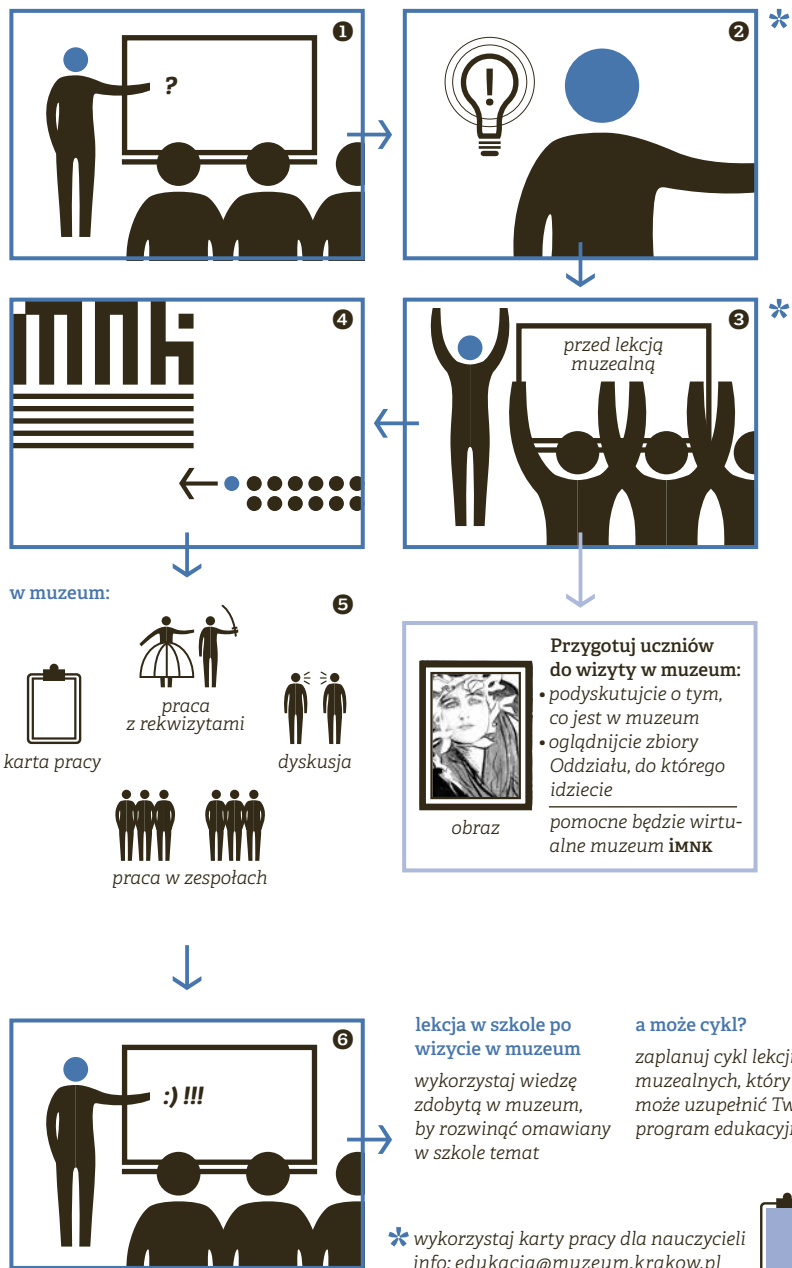
Szymon Sabatowicz – uczeń klasy humanistycznej w VI LO w Krakowie

Agata Kowalik – uczennica klasy humanistycznej w VI LO w Krakowie

Dorota Jędruch – edukatorka, pracuje w Sekcji Edukacji MNK

Marta Graczyńska – edukatorka, pracuje w Sekcji Edukacji MNK

Co to jest lekcja muzealna

Umiejętności i kompetencje realizowane w ramach lekcji muzealnych

PRZEDSZKOLE **podstawa programowa:**

wprowadzenie w świat wartości estetycznych / wspieranie ciekawości, aktywności i samodzielności / umiejętność zachowania w instytucjach kultury / zainteresowanie zabytkami i dziełami sztuki oraz tradycjami regionu / wypowiedzi w różnych technikach plastycznych i przy użyciu elementarnych środków wyrazu

SZKOŁA PODSTAWOWA **podstawa programowa:**

rozwijanie zdolności poznawczych / sprzyjanie rozwojowi cech osobowości / wypowiedzi w wybranych technikach plastycznych / kształcenie poczucia przynależności kulturowej przez kontakt z dziełami sztuki / rozpoznanie wybranych dzieł architektury i sztuk plastycznych należących do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury, wypowiedź na ich temat / określenia czasu historycznego, wypowiedź na temat źródeł historycznych

GIMNAZJUM **podstawa programowa:**

rozumienie, wykorzystywanie i refleksyjne przetwarzanie tekstów kultury / wyszukiwanie, selekcjonowanie i krytyczna analiza informacji / praca zespołowa / odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji / percepcja sztuki: rozróżnianie stylów i kierunków architektury i sztuk plastycznych, umieszczanie ich w odpowiednim porządku chronologicznym / rozpoznawanie cech kultury swojego regionu z uwzględnieniem wielonarodowych tradycji Polski / tworzenie wypowiedzi, uczestnictwo w dyskusji, wyrażanie i uzasadnianie własnego zdania, argumentowanie / chronologia i narracja historyczna

LICEUM **podstawa programowa:**

poznanie dziedzictwa narodowego i światowego / analiza i interpretacja tekstów kultury / historia sztuki i kultury, periodyzacja dziejów, cechy epoki / kształtowanie postawy odbiorcy kultury / dyskusja, argumentacja, twórcze działanie za pomocą różnych dostępnych mediów / współdziałanie w zespole / rozwiązywanie problemów w twórczy sposób / rozwijanie osobistych zainteresowań / kształtowanie hierarchii wartości na podstawie wybitnych dzieł kultury

Przykładowy scenariusz zajęć dla przedszkolaków i uczniów szkół podstawowych

---

- ▶ **Temat lekcji:** *Baśń zimowa. O pejzażu*
Lekcje w zależności od pory roku są modyfikowane i noszą tytuły: *Baśń wiosenna, Baśń jesienna...*
- ▶ **Miejsce:** Gmach Główny, Galeria Sztuki Polskiej xx wieku
- ▶ **Autor:** Anna Pomykańska
- ▶ **Dla kogo:** dzieci w wieku 3–5 i 6–12 lat
- ▶ **O czym, czyli cele:** O pejzażu, jego rodzajach i formach, o kolorze i świetle (jak na siebie oddziałują, jak światło może ocieplić zimny kolor i jak ciepły kolor może ogrzać zimne światło), o perspektywie i jej podstawowych zasadach.
- ▶ **Jak, czyli metody:** Przed obrazem *Bajka zimowa* Ferdynanda Ruszczyca uczniowie prowadzą rozmowę wspieraną przez edukatora, której głównym tematem są rodzaje pejzażu oraz próby ich opisanie. W jej trakcie są poruszane również zagadnienia związane z wykorzystaniem przez artystę palety barwnej, doborem koloru oraz światła. Opierając się na obserwacji i rozmowie, przy kolejnych obrazach pejzażowych uczniowie będą nazywać emocje, które w nich budzą poszczególne dzieła. Na tej podstawie uczestnicy zajęć wybierają jeden z pejzaży i tworzą bajkę, której akcja mogłaby rozgrywać się w przedstawionej przestrzeni. Zwieńczeniem i podsumowaniem lekcji jest stworzenie przez uczniów wspólnego abstrakcyjnego i nastrojowego pejzażu.
- ▶ **Umiejętności zdobyte podczas zajęć:** Uczestnicy poznają najważniejsze dzieła malarstwa polskiego xx wieku, których tematem jest pejzaż. Dzięki dużej różnorodności prezentowanych prac pejzaż nie będzie kojarzył się tylko z klasycznym jego przedstawieniem, ale również z pejzażem miejskim, w którym brak przyrody, lub całkowicie abstrakcyjnym, gdzie należy się jej jedynie domyślać. Uczniowie nauczą się rozróżniać podstawowe typy środków malarskich (paleta barwna, kolor, barwa, światło).

opracowanie: (MG)

Przykładowy scenariusz zajęć dla licealistów

- ▶ **Temat lekcji:** *Młoda Polska i „-izmy” – młodopolskie kierunki w sztuce i literaturze*
- ▶ **Miejsce:** Kamienica Szołayskich (wystawa „Zawsze Młoda! Polska sztuka około 1900”)
- ▶ **Autor:** Filip Skowron
- ▶ **Dla kogo:** uczniowie liceum
- ▶ **O czym, czyli cele:** Zapoznanie uczestników z głównymi kierunkami artystycznymi Młodej Polski: dekadentyzmem, symbolizmem, impresjonizmem, ekspresjonizmem. Przedstawienie analogii oraz wzajemnego oddziaływania na siebie ówczesnej literatury i sztuki na przykładach zaczerpniętych z literatury oraz zgromadzonych na wystawie eksponatów.
- ▶ **Jak, czyli metody:** Na podstawie przygotowanych kart pracy, zawierających cytaty z literatury pięknej, teksty pomocnicze oraz pytania, uczniowie rozdzieleni na mniejsze grupy otrzymują polecenia do wykonania. Każda z grup, po wcześniejszej rozmowie z prowadzącym, będzie miała za zadanie odnalezienie w przestrzeni Galerii konkretnych, odpowiadających opisom literackim dzieł sztuki. Posługując się metodami komparatystycznymi przy uwzględnieniu analizy tekstu literackiego oraz obiektu artystycznego, uczniowie będą się starać odpowiedzieć na pytania zadane w kartach pracy. Ostatnim elementem spotkania będzie prezentacja przez kolejne grupy uczniów wyników swojej pracy. W tym czasie edukator będzie zwracał uwagę na różnice pojęciowe stosowane przy omawianiu tekstu literackiego i dzieła sztuki (na ich analogie, różnice i wzajemne wpływy).
- ▶ **Umiejętności zdobyte podczas zajęć:** Samodzielna praca uczniów przy analizie dzieła literackiego, jak i dzieła sztuki pozwoli dogłębnie przeanalizować problem zawarty w zadaniu. Dzięki pracy w niewielkich grupach oraz zadaniom, które uzupełniają się tematycznie, uczniowie (cała klasa) otrzymają najważniejsze komparatystyczne wiadomości na temat epoki, jaką była Młoda Polska zarówno w literaturze, jak i sztuce.

opracowanie: (MG)

Ko-lekcja z klasą

Dostępna we wszystkich oddziałach MNK *Ko-lekcja z klasą* to alternatywna wobec tradycyjnej wizyty z przewodnikiem forma aktywnego zwiedzania, przeznaczona głównie dla odbiorców w wieku szkolnym. W trakcie zajęć prowadzący aktywizuje uczestników, wykorzystując elementy charakterystyczne dla lekcji muzealnej (dialog, dyskusję, karty pracy). Nie koncentruje się jednak na konkretnym zagadnieniu-temacie, tylko prezentuje całość ekspozycji. Na wybranych przykładach omawia dzieła i artystów reprezentatywnych dla danej epoki, główne nurty i tendencje w sztuce, wprowadza w kontekst historyczny i kulturowy dzieł pokazywanych w poszczególnych galeriach. Angażując uczestników, wykorzystuje posiadany już przez nich zasób wiedzy. *Ko-lekcja z klasą*, spełniając zatem podstawową funkcję tradycyjnego oprowadzania z przewodnikiem, w przypadku grup młodszymi wiekowo (szkoła podstawowa) pozwala poznać kolekcje poszczególnych Oddziałów MNK w bardziej przystępny, przyjazny i atrakcyjny dla młodszego odbiorcy sposób. W przypadku starszych uczniów (grupy gimnazjalne i ponadgimnazjalne) taka forma zwiedzania kształtuje umiejętności formułowania samodzielnych wypowiedzi oraz analizy i interpretacji dzieła sztuki. (DM)

Zmiany w historii – lekcje muzealne dla przedmiotu historia i społeczeństwo

Nowy przedmiot „Historia i społeczeństwo”, który od roku szkolnego 2013–2014 wchodzi do szkół ponadgimnazjalnych, wzbudza tyle samo zainteresowania, co kontrowersji. Ma być nauczany wśród pasjonatów nauk matematycznych i przyrodniczych, a zatem tych, którym humanistyka jest na tyle obojętna i na tyle obca, że nie stanowi przedmiotu ich zainteresowania. Jaki jest zatem cel nauczania tego przedmiotu? Ma on być kluczem do zrozumienia współczesnego świata przez młodego człowieka pełnego pasji, ale i sprzeczności. „Historia i społeczeństwo” ma pomóc młodym ludziom określić swoją tożsamość, pomóc dokonać wyboru wartości, zająć stanowisko w sprawach kontrowersyjnych, zrozumieć postawy i dylematy towarzyszące ludziom w różnych epokach. Przedmiot oprócz celów poznawczych, takich jak zdobycie wiedzy o danej epoce, zrozumienie jej charakteru, uświadomienie sobie miejsca małych ojczyzn czy spojrzenie na epokę przez pryzmat zupełnie nowych zagadnień, ma za

zadanie kształtowanie wielu umiejętności, m.in. analitycznego i krytycznego myślenia, formułowania wniosków, sądów wartościujących. Są to umiejętności niezbędne miłośnikom nauk matematyczno-przyrodniczych. Realizacja przedmiotu „Historii i społeczeństwa” ma służyć również osiągnięciu celów wychowawczych, w tym przede wszystkim wzmocnieniu pozytywnych postaw wobec przeszłości i przygotować uczniów do korzystania z prawa III generacji, czyli prawa do wspólnego dziedzictwa kulturowego. Tylko takie postawy bowiem gwarantują ludzkości przetrwanie i ocalenie dorobku cywilizacyjnego.

Autonomia, jaką otrzymał nauczyciel w realizacji przedmiotu, daje mu szansę nauczania zgodnie z własnymi zainteresowaniami i oczekiwaniami uczniów. Swoboda doboru wątków poza „Ojczystym Panteonem i ojczystymi sporami”, a jednocześnie brak presji uczenia „pod egzamin”, stwarza komfort wspólnego dla nauczyciela i ucznia zgłębiania dziedzictwa epok. A zatem przedmiot „Historia i społeczeństwo” może stać się kanwą ciekawych dyskusji, pogłębionych analiz zjawisk historycznych, kulturowych i społecznych, postaw i zachowań ludzkich w przeszłości.

Szczególne miejsce w podstawie programowej zajmuje wątek „Ojczysty Panteon i ojczyste spory”, który ma umożliwić uczniom inne spojrzenie na dzieje ojczyste, właśnie przez pryzmat sporów i osiągnięć. Aby zrealizować postawione zadania i rzeczywiście uczynić z tego przedmiotu klucz do zrozumienia współczesnego świata przez pryzmat przeszłości, należy wykorzystać szereg środków dydaktycznych – tekstów pisanych, nagrań muzycznych, materiałów ikonograficznych itp. Ponieważ, jak podaje podstawa programowa, uczniowie na IV etapie edukacyjnym poznają „kuchnię naukowej pracy humanisty”, warto, aby nauczyciele korzystali z zasobów instytucji kulturalnych, a w szczególności Muzeum, które przygotowało ciekawą ofertę dla nauczycieli i uczniów.

Oferta jest zgodna z podstawą programową i dotyczy praktycznie wszystkich wątków tematycznych. Stanowi ona nie tylko pomoc dla nauczycieli, ale również proponuje ciekawe rozwiązania dydaktyczne, które są w stanie zainteresować uczniów. Wiadomo bowiem, że uczniowie najchętniej i najtrwalej przyswajają wiadomości w sytuacjach pozaszkolnych. Konkretyzując rozważania można stwierdzić, iż w wątek obligatoryjny „Ojczysty Panteon i ojczyste spory” – najważniejszy z perspektywy celów wychowawczych – doskonale wpisują się przygotowane przez Muzeum tematy, takie jak: *Romantyzm w kontekście literackim*, *Historia w obrazach – Polacy po II wojnie światowej*, *Jacy byli polscy władcy*,

Wielcy wodzowie i dowódcy dawnej Polski, Powstania narodowe – legenda powstań i codzienność powstańcza, Polacy w walce o niepodległość czy wreszcie kwintesencja tego wątku, czyli temat: Wzorem wzorów. Ojczysty Panteon i ojczyste spory. Tematy zostały sformułowane w taki sposób, aby odzwierciedlić intencję autorów podstawy programowej, zagadnienia przedstawiono w kategorii sporu bądź dylematu narodowego. Korzystanie z lekcji muzealnych opartych na zasobach instytucji daje szansę na pogłębienie wiedzy historycznej i uwiarygodnienie wydarzeń czy postaci, które przemawiają do ucznia ze źródeł historycznych. Daje to również poczucie wielkości dorobku narodowego, pozwala także spojrzeć na dane postaci czy wydarzenia z innej perspektywy, np. wartości nie tylko historycznej, ale i materialnej źródła oraz jego unikatowości.

Oferta w pełni dotyka wątku „Gospodarka”, realizowanego przez wszystkie epoki w nowym Oddziale MNK Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego. Tematy lekcji zostały sformułowane w sposób ciekawy, intrygujący dla ucznia i dają szansę na rozwiązywanie problemów historycznych. Oferta jest tym cenniejsza, że tematy gospodarcze często w podręcznikach traktowane są jako poboczne w stosunku do zagadnień politycznych.

Na pierwszy rzut oka dość niejasny wątek „Swojskość i obcość” staje się bardzo interesujący przy wykorzystaniu oferty Muzeum, która obejmuje tematy takie jak: *Cienie i blaski kultury sarmackiej, Ikona – odkrywanie tajemnic, Barwny świat Wesela – ludowość w literaturze i sztuce małopolskiej, Sztuka i obyczaje żydowskie, Kultura i obyczaje Młodej Polski, Zakopiańska bohema – międzywojnie pod Tatrami.* Oryginalne ujęcie treści podstawy programowej realizowane w oparciu o zasoby muzealne jest bardzo dużą pomocą dla nauczycieli i interesującą propozycją sytuacji dydaktycznych dla uczniów.

Reasumując, stwierdzić należy, iż oferta lekcji stanowi nieocenioną pomoc dydaktyczno-merytoryczną dla nauczycieli w zakresie realizacji nowego przedmiotu, który z racji szczególnych celów poznawczo-wychowawczych i szczególnych odbiorców – czyli uczniów wybierających przedmioty matematyczno-przyrodnicze jako rozszerzone – wymaga sięgania po różnorodne środki dydaktyczne, źródła oraz interpretację zjawisk w kontekście regionalnym.

Ewa Koclejda – [doradca metodyczny historii i wiedzy o społeczeństwie, uczy w Gimnazjum nr 11 w Katowicach oraz VI Liceum Ogólnokształcącym w Katowicach](#)

Tematy lekcji muzealnych

historia
i społeczeństwo

Tematy lekcji do przedmiotu „Historia i społeczeństwo” oznaczone są w ofercie każdego z Oddziałów Muzeum. Poza tym zachęcamy do zapoznania się z nowymi tematami, przygotowanymi specjalnie z myślą o tym przedmiocie:

► **Wzorem wzorów. Ojczysty Panteon i ojczyste spory (A9, C9, D9)**

[Sukiennice / Dom Jana Matejki / Ośrodek Kultury Europejskiej EUROPEUM](#)
antyczne wzory, cnoty obywatelskie, panteon, klasycyzm, Oświecenie, malarstwo historyczne, kostium historyczny, rozbiory, powstania i mity narodowe, ikonografia powstańcza, patriotyzm, obywatel, dzieło propagandowe, dewiza, etos, alegoria, apologia, idealizacja, symbol

► **Język obrazu a język tekstu w sztuce średniowiecza i nowożytności (B2, C2)**

[Pałac Biskupa Erazma Ciołka](#)
ikonografia, źródła obrazowania, Biblia, apokryf, *Złota Legenda*, symbol, zwój, kodeks, dramat liturgiczny

► **Spojrzenie na Wschód – odkrycie kultur Chin, Indii i Japonii w XIX wieku (D1)**

japonizm w sztuce i literaturze, kaligrafia, ikebana, relacje z podróży, nirwana, orientalizm, kolekcjonowanie, filozofia modernistyczna, drzeworyty ukiyo-e, sztuka ogrodowa, Schopenhauer, Nietzsche, spirytualizm, ezoteryzm

► **XIX wiek – narodziny kultury masowej (wzornictwo, plakat, życie codzienne)**

[Kamienica Szołajskich](#)
kultura popularna a kultura masowa, plakat, gazeta, typografia, reklama i język reklamy, sztuka popularna, komercjalizacja, życie miejskie końca XIX wieku, Paryż, Kraków, secesja, środki masowego przekazu, medium, perswazja, manipulacja

► **Tekst i hipertekst – sztuka współczesna wobec przemian środków przekazu (E2)**

[Gmach Główny](#)
przekaz, obraz, percepcja, medium, hipertekst, kultura masowa, kultura popularna, intertekstualność, postmodernizm, sztuka XX wieku, pop art, sztuka wideo, sztuka krytyczna, reprodukcja, muzeum, galeria

► **Płacidło, moneta, karta kredytowa czyli historia pieniądza (A6, B6, C6, D6, E6)**

Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego

awers, rewers, mincerz, mennica, pieniądz, banknot, moneta, numizmatyka, bank, giełda, kapitalizm

Dziedzictwo epok – wątki tematyczne

Tematy	Starożytność	Średniowiecze	Nowożytność	XIX w.	XX w.
Epoka					
Europa i świat	A1	B1	C1	D1	E1
Język, komunikacja i media	A2	B2	C2	D2	E2
Kobieta i mężczyzna, rodzina	A3	B3	C3	D3	E3
Nauka	A4	B4	C4	D4	E4
Swojskość i obcość	A5	B5	C5	D5	E5
Gospodarka	A6	B6	C6	D6	E6
Rządzący i rządzeni	A7	B7	C7	D7	E7
Wojna i wojskowość	A8	B8	C8	D8	E8
Ojczysty Pantheon i ojczyste spory	A9	B9	C9	D9	E9

Szkolenia dla nauczycieli

W roku szkolnym 2013/2014 zapraszamy do udziału w nowym cyklu szkoleń dla nauczycieli. Szkolenia będą odbywać się raz w miesiącu – za każdym razem w innym Oddziale MNK. W ubiegłym roku wypracowaliśmy formułę spotkań, która znalazła uznanie uczestników. Każde czterogodzinne zajęcia składać się będą z wykładu, warsztatu praktycznego i krótkiego oprowadzania po galeriach w poszczególnych Oddziałach.

Celem tegorocznego cyklu szkoleń będzie prezentacja różnorodnych form i metod pracy z uczniami w nawiązaniu do kolekcji muzealnej. Zastanowimy się, kiedy i w jaki sposób wykorzystać metody aktywizujące zarówno w szkole, jak i w muzeum, by lepiej przygotować uczniów na każdym etapie edukacyjnym do korzystania z różnych tekstów kultury.

Spotkania poprowadzą specjaliści z zakresu planowania projektów, metodycy, nauczyciele, aktorzy, animatorzy kultury, kustosze i edukatorzy muzealni.

- Szczegółowy harmonogram szkoleń będą mogli Państwo znaleźć na naszych stronach internetowych: www.edukacja.muzeum.krakow.pl/nauczyciele
- Zapisy od 15 września 2013
- Obowiązuje rejestracja mailowa: agrzalak@muzeum.krakow.pl
- Szkolenia płatne: 40 zł/1 spotkanie
- Karnet na cały cykl: 300 zł/9 spotkań
- Jeżeli chcą Państwo otrzymywać newsletter dla nauczycieli, prosimy o informację przesланą na adres: agrzalak@muzeum.krakow.pl

Harmonogram szkoleń:

- **Październik 2013** *Historia alternatywna pisana z użyciem analizy swot* Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego

Kolekcja eksponowana w Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego stanie się punktem wyjścia do wspólnego snucia rozważań na temat historii alternatywnej. Czy współczesna literatura fantastyczna może pomóc w nauczaniu historii, w rozwoju kreatywnego myślenia i własnego warsztatu literackiego? Stosując metodę analizy swot, wspólnie stworzymy opowiadanie kontrfaktyczne znanego powszechnie zdarzenia historycznego.

- ▶ **Listopad 2013** *Sztuka w akcji – o metodzie arte-terapii w pracy z uczniem trudnym*
[Gmach Główny](#)

Terapia sztuką jest uznaną metodą psychoterapii, pozwalającą na posłużenie się twórczością artystyczną w celach terapeutycznych i diagnostycznych. Szkolenie służyć będzie przedstawieniu możliwości wykorzystania doświadczeń terapeutów w pracy z dziećmi i młodzieżą szkolną – przede wszystkim w odniesieniu do pracy z zespołem uczniów, w których występują problemy o charakterze społecznym, psychicznym lub związanym z agresją czy nadpobudliwością. Kolekcja Muzeum Narodowego w Krakowie będzie pretekstem do omówienia sposobów twórczego przetwarzania bodźców i wykorzystania przestrzeni wystawienniczej dla integracji zespołu.

- ▶ **Grudzień 2013** *Obraz – reaktywacja. Narzędzia wizualne w edukacji*
[Galeria Sztuki Polskiej XIX wieku w Sukiennicach](#)

Punktem wyjścia spotkania w Sukiennicach będą niezwykle popularne w XIX i na początku XX wieku widowiska zwane „żywymi obrazami”. W czasie szkolenia wnikliwie przyjrzymy się dziełom z naszej kolekcji, by poszukać ich późniejszych i współczesnych wizualnych odniesień. Będziemy odwoływać się do klasycznych oraz nieoczywistych kontekstów funkcjonowania dzieł sztuki w kulturze wysokiej (teatrze, filmie) oraz masowej (reklamie i teledysku). Poddamy analizie oraz interpretacji różnorodne teksty kultury, odnosząc się do wizualnych źródeł ich inspiracji. Wykorzystując siłę oddziaływania obrazów, spróbujemy wspólnie wypracować metody i narzędzia pracy bliskie współczesnemu uczniowi.

- ▶ **Styczeń 2014** *Metoda dramy w muzeum w odniesieniu do sztuki średniowiecza*
[Pałac Biskupa Erazma Ciołka](#)

Sztuka epoki średniowiecza – symboliczna i ekspresyjna, a zarazem posługująca się bogatą narracją – miała silne związki z teatrem. Niektóre z obiektów obecnych w zbiorach muzealnych służyły jako rekwizyty dramatyczne. Układy postaci i mowa gestów przedstawiane w malarstwie tablicowym, znajdują bezpośrednie odniesienie w misteriach i dramatach liturgicznych. Źródłem obrazowania sztuk plastycznych była Biblia, lecz także apokryfy i legendy. Praca metodą dramy może służyć dzieciom i młodzieży w zrozumieniu odległej kultury, jej znaczeń i ekspresji. Może także pomóc w wyrażeniu treści ogólnoludzkich, uniwersalnych, jakie sztuka tej epoki stale niesie.

- ▶ **Luty 2014** *Kolekcja w szufladzie. O metodzie projektu edukacyjnego*
[Kamienica Szołayskich](#)

Spotkanie odbędzie się w przestrzeni dwóch wystaw: „Szuflada Szymborskiej” i „Zawsze Młoda! Polska sztuka około 1900”. Na zajęciach opowiemy o pasji kolekcjonerskiej znanego młodopolskiego zbieracza Feliksa Jasińskiego „Mangghi” i poetki Wisławy Szymborskiej. W trakcie warsztatów spróbujemy odpowiedzieć na pytanie, czy wystawa muzealna i eksponowane na niej dzieła sztuki z epoki oraz współczesne bibeloty i pamiątki mogą stać się inspiracją dla nauczycieli i uczniów do stworzenia/opracowania projektu. Spotkanie będzie okazją do omówienia założeń i znaczenia metody projektu w praktyce.

- ▶ **Marzec 2014** *WebQuest w Domu Józefa Mehoffera – wiedza wyłowiona z sieci*
[Dom Józefa Mehoffera](#)

Tematem warsztatów będzie wykorzystanie w pracy z uczniami WebQuestu – metody tworzenia projektów polegającej na wyszukiwaniu w Internecie potrzebnych informacji oraz krytycznej i konstruktywnej ich ocenie. Przy tej okazji poruszymy również zagadnienie prawa autorskiego i ochrony własności intelektualnej. Spróbujemy odpowiedzieć na pytania, w jaki sposób przygotować uczniów do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym i gdzie szukać legalnych i wartościowych źródeł informacji. Zasady korzystania ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie posłużą jak punkt wyjścia do rozmowy na temat legalnego czerpania z zasobów kultury i wykorzystywania ich w procesie dydaktycznym.

- ▶ **Kwiecień 2014** *Zwycięska gra. Grywalizacja jako nowa metoda edukacyjna*
[Muzeum Karola Szymanowskiego w willi „Atma” w Zakopanem](#)

Wyniki badań wskazują, że najszybciej uczy się (wszyscy, niezależnie od wieku), gdy nie jest to związane z koniecznością, gdy możemy dzięki tym działaniom podnosić swoje kwalifikacje, gdy możemy rywalizować i gdy oczywiście mamy szansę na wygraną. Takie możliwości dają zastosowanie w naszych działaniach mechanizmu gry. Metoda grywalizacji jest uniwersalna i można zastosować ją do każdego przedmiotu, na każdym etapie nauczania (fabułą gry może stać się problem matematyczny i zagadnienie geograficzne, ale również może być ona oparta na historycznej intrydze). Równocześnie ten sposób nauki podnosi społeczne kompetencje osób zaangażowanych w grę: silnie rozwija

umiejętności współpracy w grupie, punktuje zachowania *fair play* oraz uczy przewidywania skutków podjętych decyzji. Niezależnie od tego, czy pojedyncza rozgrywka jest wygrana, efektem będzie zawsze wiedza, która w czasie jej trwania została przekazana. Tym samym, każdy z graczy jest zwycięzcą.

- ▶ **Maj 2014** „Każdy człowiek ma swoją opowieść, każda opowieść ma swojego mistrza”. Opowiadanie historii jako jedna z metod nauczania Dom Jana Matejki

Opowiedzieć historię można w różny sposób, ważne by umieć „zaczarować” słuchaczy, pobudzić do działania ich wyobraźnię, a może nawet sprawić, by stali się współtwórcami fabuły. Zbudowanie dobrej opowieści jest taką samą sztuką jak namalowanie dobrego obrazu. Warto się jej nauczyć. Podczas warsztatów w Domu Jana Matejki – malarza historii, spróbujemy nauczyć się pięknie i twórczo opowiadać historie. Umiejętność dobrego opowiadania może stać się jedną z metod pracy w szkole, korzystać z niej mogą nie tylko nauczyciele historii, ale także plastycy, poloniści czy bibliotekarze. Płótna Matejki i zbiory rzemiosła artystycznego z jego kolekcji staną się kanwą do utkania własnych opowieści.

- ▶ **Czerwiec 2014** „Nie nudź! – jak przygotować dobrą prezentację” Ośrodek Kultury Europejskiej EUROPEUM

Podczas warsztatów uczestnicy dowiedzą się, w jaki sposób stworzyć ciekawą, dynamiczną i przykuwającą uwagę prezentację multimedialną, która w klarowny sposób ilustrowałaby przekazywane przez nas treści. Prezentacje multimedialne są obecnie narzędziem wykorzystywanym powszechnie w szkołach, na uniwersytetach, przez pracowników wszelkiego typu instytucji, a umiejętność stworzenia interesującej i atrakcyjnej wizualnie prezentacji powinna być niezbędnym elementem edukacji młodzieży szkolnej. Podczas spotkania zaprezentujemy różne typy prezentacji, takie jak TED, Pecha Kucha, Speed Geeking czy infografika oraz opowiemy o użytecznych programach do projektowania prezentacji, takich jak Microsoft PowerPoint, OpenOffice Impress czy Prezi. Informacje o dziełach prezentowanych w EUROPEUM oraz ich reprodukcje posłużą uczestnikom jako podstawa dla stworzenia własnych prezentacji.

Arsenał Muzeum Książąt Czartoryskich – Galeria Sztuki Starożytnej

Galeria Sztuki Starożytnej mieści się w dawnym Arsenale Miejskim wzniesionym w połowie XVI wieku przy murach obronnych miasta. Prezentowane są w niej zabytki związane z wielkimi cywilizacjami starożytnymi: bliskowschodnią, egipską, grecką, etruską i rzymską.

W Galerii można zobaczyć przykłady sztuki późnoantycznej (m.in. fragmenty sarkofagów wczesnochrześcijańskich), dwa tzw. portrety fajumskie, reliefy rzymskie, fresk pompejański, przedmioty codziennego użytku z okresu rzymskiego, wazy greckie, sztukę etruską, znaleziska z terenów Palestyny, Cypru i Kartaginy oraz zabytki z terenów bliskowschodnich. Szczególne miejsce w Galerii zajmuje kolekcja sztuki egipskiej – sarkofagi oraz fragmenty papirusów, przedmioty kultowe i codziennego użytku.

Obiekty w Galerii ułożone są chronologicznie, od III tysiąclecia p.n.e. do VII wieku n.e., oraz zgodnie z miejscem ich pochodzenia. Galerię Sztuki Starożytnej poprzedza podest, na którym eksponowane są zabytki inspirowane antykem (kopie, naśladownictwa) powstałe od okresu renesansu do XIX wieku.

W Galerii zgromadzono obiekty pochodzące z trzech kolekcji. Trzon ekspozycji stanowi zbiór pozyskiwany od lat 60. XIX wieku przez wnuka księżnej Izabeli Czartoryskiej – założycielki pierwszego muzeum na ziemiach polskich – księcia Władysława Czartoryskiego, który zabytki starożytne nabywał podczas paryskich aukcji, za pośrednictwem antykwariuszy oraz w trakcie podróży do Italii i Egiptu. Drugi zespół eksponatów należy do Muzeum Narodowego w Krakowie. Kolekcja ta, powstała z głównie z darów, w zasadniczy sposób uzupełnia część wystawy poświęconą zabytkom z terenów północnych wybrzeży Morza Czarnego, Palestyny, Cypru i Kartaginy. Istotną dla ekspozycji grupą obiektów jest depozyt Rodziny Potockich z Krzeszowic, obejmujący rzymskie rzeźby i reliefy zakupione z przeznaczeniem do rodzowego pałacu w Krzeszowicach, a w czasie II wojny światowej przewiezione do Muzeum Książąt Czartoryskich. (Aw)

Tematy lekcji muzealnych

- Przedstawiciele i uczniowie szkół podstawowych ▶ **Zabytki w muzeum świadectwem dawnych kultur**
mitologia egipska, grecka, rzymska, sztuka starożytna, antyk, atrybuty bogów, życie w starożytnych miastach, materiały a zabytek, stanowiska archeologiczne, rodzaje relikwii przeszłości
- ▶ **Bogowie olimpijscy**
mitologia egipska, grecka, rzymska, atrybuty bogów, dzieje herosów

- Gimnazjaliści i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych ▶ **Starożytne cywilizacje (A1)**
mitologia egipska, grecka, rzymska, sztuka starożytna, antyk, atrybuty bogów, życie w starożytnych miastach, materiały a zabytek, stanowiska archeologiczne, rodzaje relikwii przeszłości, techniki plastyczne (rzeźba, fresk, mozaika)
- ▶ **Bogowie i herosi. Wątki mitologiczne w sztuce antycznej (A1)**
kultura i cywilizacja starożytnego Egiptu, Grecji i Rzymu, mitologia egipska, grecka, rzymska, malarstwo wazowe, sarkofagi rzymskie, egipskie, płaskorzeźby, dzieje herosów, atrybuty bogów, rola mitologii greckiej i rzymskiej w kulturze europejskiej

Pałac Biskupa Erazma Ciołka

Pałac został wzniesiony na początku wieku XVI dla biskupa płockiego Erazma Ciołka, dyplomaty, humanisty i mecenas sztuki, sekretarza króla Aleksandra Jagiellończyka. Biskup Ciołek udostępnił część pałacu drukarzowi Florianowi Unglerowi, który założył pierwszą w Polsce drukarnię wydającą książki w całości w języku polskim.

Do wybitnych właścicieli pałacu należał bp Piotr Tomicki, dyplomata, humanista, przyjaciel Erazma z Rotterdamu. Właścicielem pałacu był również bp Andrzej Stanisław Załuski, który wraz z bratem biskupem Józefem Andrzejem Załuskim ufundował pierwszą polską bibliotekę narodową i publiczną, jedną z największych bibliotek świata drugiej połowy XVIII wieku.

W roku 1805 Pałac przeszedł na własność rządu austriackiego. Znalazła tutaj siedzibę policja i więzienie. Później, aż do lat 90. XX wieku w Pałacu mieściły się rozmaite instytucje państwowe, m.in. Studio Filmów Animowanych. W roku 1996 budynek przekazano na rzecz Muzeum Narodowego w Krakowie. W roku 2007 w Pałacu otwarte zostały dwie stałe galerie prezentujące kolekcje Muzeum Narodowego w Krakowie.

Na I piętrze znajduje się wystawa „Sztuka Dawnej Polski. XII-XVIII wiek”, gdzie można oglądać dzieła polskiej sztuki średniowiecznej, renesansowej i barokowej, m.in. sławną gotycką figurę Madonny z Kruźlowej, dzieła Wita Stwosza, a także pokaźny zbiór dawnego polskiego malarstwa portretowego.

Na parterze umieszczona została wystawa „Sztuka Cerkiewna Dawnej Rzeczypospolitej”, która prezentuje wysokiej klasy ikony z terenu Małopolski i Rusi Czerwonej, z których najcenniejsze i najstarsze datowane są na wiek XV i XVI.

W gotyckich piwnicach Pałacu mieści się wystawa „Kraków na wyciągnięcie ręki”, przedstawiająca gipsowe odlewy fragmentów najcenniejszych rzeźb architektonicznych z całej Polski, pochodzących m.in. z kościoła Mariackiego, katedry krakowskiej czy katedry gnieźnieńskiej. Wystawie rzeźb towarzyszy „muzyka kamieni”, wykonana na rzadkim instrumencie – litofonie. (MW)

Tematy lekcji muzealnych

- Przedstawiciele i uczniowie szkół podstawowych
- ▶ **Życie codzienne wczoraj i dziś – wybierzmy się w podróż [n]**
muzeum-wehikuł czasu, średniowiecze, wnętrza, ubiory, podróże
  - ▶ **Bestiariusz. Jakie zwierzęta kryją się dawnych obrazach i rzeźbach? [n]**
średniowiecze, legenda, bestiariusz, baśń, fantazja
  - ▶ **Święci, anioły i legendy [n]**
średniowiecze, renesans, atrybut, anioł
  - ▶ **Co nam mówią herby dawnej Polski?**
heraldyka, herb, godło, kartusz
  - ▶ **Malowane Święta – specjalne warsztaty związane z rokiem liturgicznym: Boże Narodzenie**
średniowiecze, malarstwo tablicowe, symbol, zwiastowanie, obrzędy i tradycje bożonarodzeniowe, ikonografia, św. Mikołaj, legenda, atrybut, ikona
  - ▶ **Wielkanoc**
średniowiecze, symbol, rzeźba, symbolika światła, świecznik, monstrancja, tradycje wielkopostne i wielkanocne, Popielec, obrzędy Wielkiego Tygodnia, Niedziela Palmowa, Chrystus na osiołku

- Gimnazjaliści i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych
- ▶ **Świat średniowiecznej sztuki (B2)**
kultura dworska, kultura mieszczańska, symbol, alegoria, atrybut, kanon, ikonografia, malarstwo tablicowe
  - ▶ **Wzorce osobowe średniowiecza (B8)**
kultura rycerska, *chanson de geste*, misterium, asceta, święty, hagiografia
  - ▶ **Święci, symbole i legendy**
ikonografia, średniowiecze, Biblia, mitologia, atrybut, symbol, apokryf, źródła obrazowania
  - ▶ **Jak czytać dzieło sztuki? Średniowiecze, renesans, barok [m]**
malarstwo tablicowe, techniki artystyczne, ikonografia, źródła obrazowania, symbol, alegoria, światło, cień, perspektywa, kolorystyka
  - ▶ **Kultura polskiego baroku**
ornamentyka, heraldyka, kontrreformacja, portret sarmacki, *vanitas*, epitafium, światło i cień, dynamizm, ekspresja, *figura serpentinata*
  - ▶ **Cienie i blaski kultury sarmackiej (C5)**
barok, sarmatyzm, portret sarmacki, portret trumienny, ubiór szlachecki, makaronizmy, *ars moriendi*, *pompa funebris*, epitafium, *memento mori*, *danse macabre*, *castrum doloris*

- ▶ **Ikona-odkrywanie tajemnicy (C5)**
ikona, prawosławie, cerkiew, ikonostas, mandylion, *Hodegetria*, łemkowszczyzna, apokryf, patriarcha
- ▶ **Między Wschodem a Zachodem – specjalne warsztaty związane z rokiem liturgicznym Boże Narodzenie**
prawosławie, liturgia bożonarodzeniowa, ikona, malarstwo tablicowe, apokryf, ikonostas, cerkiew, kalendarz gregoriański i juliański, symbol, epifania, *Hodegetria*, *Eleusa*, źródła obrazowania, Biblia, apokryfy
- ▶ **Wielkanoc w średniowieczu – między sztuką a misterium [n]**
teatralizacja, misterium wielkanocne, osiołek palmowy, dramatyzm, dosłowność, liturgia i obrzędy Wielkiego Tygodnia, ikona, cerkiew, prawosławie, ikonostas, źródła obrazowania, Biblia, apokryfy, mandylion, obraz nie ręką ludzką uczyniony, *Deesis*

Dom Józefa Mehoffera

Budynek, w którym mieści się Dom Józefa Mehoffera, wzniesiono po 1850 roku w miejscu drewnianego dworku zniszczonego w wielkim pożarze Krakowa. Dom ten należał do rodziny Marii z Rogowskich Wyspiańskiej – w nim w roku 1869 przyszedł na świat Stanisław Wyspiański.

Józef Mehoffer zakupił tę wielokrotnie przebudowywaną i częściowo zaniedbaną posesję w roku 1932, w wieku 62 lat. Artysta przywrócił jej funkcję rodzinnego pałacyku – nazwanego przez rodzinę „Pałacem pod Szyszkami”. Ten motyw dekoracyjny jest elementem wystroju architektonicznego klatki schodowej. Dom Mehofferów, zasobnie wyposażony w prace artysty i inne dzieła sztuki, był miejscem spotkań elit towarzyskich epoki.

Idea utworzenia w tym miejscu muzeum twórcy zrodziła się z inicjatywy syna artysty, Zbigniewa Mehoffera i była kontynuowana przez jego wnuka – Ryszarda Mehoffera. Jako Dom Józefa Mehoffera i Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie został otwarty dla zwiedzających w roku 1996.

Urządzone w nawiązaniu do koncepcji Mehoffera, oddające dawny klimat i atmosferę miejsce reprezentuje typ muzeum-dom artysty, ma też charakter muzeum wewnątrz. Jego pomieszczenia i pokoje wypełnione są zabytkowymi meblami, zegarami, tkaninami, książkami, pamiątkami rodzinnymi, fotografiami i dziełami Józefa Mehoffera. Wśród nich podziwiać możemy witraż *Vita somnium breve* z roku 1904, projekty do polichromii oraz witraży, rysunki, grafiki, obrazy olejne – w tym znamienite portrety żony, muzy i wiernej towarzyszki życia, Jadwigi z Jankowskich. W Salonie Domu Józefa Mehoffera odbywają się spotkania naukowo-artystyczne, wykłady z cyklu „Józef Mehoffer. Konteksty twórczości” i kameralne koncerty muzyki klasycznej.

Warsztaty i lekcje muzealne odbywają się w przestrzeni zabytkowych wewnątrz i wśród pamiątek epoki, przybliżając wszechstronną działalność artystyczną Józefa Mehoffera. Dopełnieniem tych spotkań jest możliwość skorzystania z ogrodu – będącego przepięknym uzupełnieniem ekspozycji i przestrzenią działań edukacyjnych i artystycznych. Ogród został odnowiony z wielką pieczołowitością i odtworzony w nawiązaniu do tego, który założył w tym miejscu Mehoffer. Oddany dla publiczności w roku 2004 dostępny jest dla zwiedzających od początku maja do końca października. (DB)

Tematy lekcji muzealnych

- Przedшкоlaci i uczniowie szkół podstawowych
- ▶ **Opowieść o witrażu**
historia i technika witrażu, projekt/karton, światło, sztuka monumentalna, kolor, kompozycja
  - ▶ **Jak zostać artystą?**
artysta, pracownia, narzędzia pracy artysty, podłoża malarskie, tematy malarskie: pejzaż, portret, martwa natura, scena rodzajowa, barwy, formy, inspiracje artystyczne
  - ▶ **Co się chowa w cieniu wiązu?**
Zwierzęta i rośliny z ogrodu Józefa Mehoffera
przyroda, rośliny, zwierzęta, ogród, prace w ogrodzie, ekologia, pory roku, inspiracja przyrodą, dekoracja – od maja do października zajęcia mogą odbywać się w ogrodzie Muzeum
  - ▶ **Zagadki starego domu, czyli jak się żyło dawniej?**
meble, sprzęty, przeznaczenie wnętrza, *savoir-vivre*, rodzina, wychowanie dzieci, pamiątki rodzinne, spędzanie wolnego czasu, zabawy, obyczajowość, historia domu
  - ▶ **Eleganci i strojnisię – jak kiedyś ubierano się w Krakowie**
moda, elementy stroju, różnice między ubiorem dzieci i dorosłych, „modowe skandale” *fin de siècle’u*, dyktator mody
  - ▶ **Co słyhać w domu Józefa Mehoffera? – Muzeum Dźwięków**
dźwięki dnia codziennego, historia muzyki, kompozytor, utwór muzyczny, pięciolinia, klucz wiolinowy, nuty, instrumenty muzyczne, patefon, muzyka przełomu XIX i XX wieku, inspiracja muzyką w sztuce, koncentracja, wyobraźnia
  - ▶ **Apetyt na przygodę, czyli szlakiem młodopolskich podróżników**
podróże, mapa, edukacja, doświadczenia, pamiątki z podróży, Europa, Japonia

- Gimnazjaliści i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych
- ▶ **Józef Mehoffer – twórca wszechstronny**
malarstwo, rysunek, sztuka monumentalna, sztuka użytkowa, inspiracje artystyczne, symbolika ogrodu, natura, Młoda Polska
  - ▶ **Życie domowe krakowian na przełomie XIX i XX wieku (D3)**
obyczajowość, model rodziny, kobieta i mężczyzna, wychowanie dzieci, spotkania towarzyskie, życie prywatne, wnętrza, rzemiosło artystyczne, moda *fin de siècle’u*
  - ▶ **Kultura i obyczaje Młodej Polski (D5)**
sztuka i filozofia, dekadentyzm, swojskość i obcość, chłopomania, miasto,

wpływ obcych kultur, secesja, modernizm, manifesty artystyczne, bohema, symbolizm, kabaret, moda

► **Mehoffer i Wyspiański – oblicza polskiej secesji**

najważniejsze dzieła artystów, tło epoki, secesja, dekoracyjność, symbolizm, inspiracje przyrodą, techniki artystyczne, korespondencja sztuk, Młoda Polska

► **Interpretacja czy nadinterpretacja – czyli jak poprawnie odczytywać teksty kultury (D2, E2)**

język, komunikacja, szczegółowa analiza formalna dzieła sztuki, interpretacja treści, poezja, muzyka, intertekstualność, metodologia badań nad sztuką, elementy plastyczne obrazu, ikonografia, symbol, znak, ekspresja

Kamienica Szołayskich

Dom ten został podarowany Muzeum Narodowemu w Krakowie w roku 1904 przez Włodzimierę z Jelitów Kraińskich i Adama Starzę Szołayskich. W roku 1934 otwarto tutaj wystawę prezentującą kolekcję dzieł sztuki, podarowaną Muzeum Narodowemu w Krakowie przez Feliksa „Mangghę” Jasieńskiego w roku 1920. Do 1939 roku budynek będący Oddziałem Muzeum Narodowego w Krakowie nosił imię Feliksa Jasieńskiego. W czasie II wojny światowej został zajęty przez Niemców i przebudowany na siedzibę NSDAP. Po wojnie w Kamienicy Szołayskich przechowywane były m.in. Zbiory Sztuki Dalekiego Wschodu, eksponowano w niej stałą wystawę „Polska Sztuka Cechowa”, prezentującą bogate zbiory malarstwa i rzeźby od wieku XIV do XVIII.

W roku 1992 budynek poddano remontowi konserwatorskiemu, który został przeprowadzony dzięki funduszom Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa.

W roku 2004 w Kamienicy Szołayskich otwarto Muzeum Stanisława Wyspiańskiego, przeniesione z zabytkowej kamienicy mieszczącej się przy ulicy Kanoniczej 9, w której istniało od roku 1983.

Przez wiele lat w salach wystaw zmiennych organizowano ekspozycje czasowe, m.in. „Zielnik Wyspiańskiego”, „Sami złożycie stos... Pogrzeb Stanisława Wyspiańskiego”, „Sarmatyzm. Sen o potędze”, „Utagawa Kuniyoshi. W świecie legend i fantazji”.

Obecnie w Kamienicy Szołayskich prezentowane są dwie wystawy. We wrześniu 2012 roku otwarto ekspozycję „Zawsze Młoda! Polska sztuka około 1900”. Znajdująca się na I piętrze galeria ukazuje w wielu odsłonach sztukę Młodej Polski – malarstwo sztalugowe, rysunki, rzeźbę, grafikę artystyczną i użytkową, mistrzowskie przykłady typografii i druku, rzemiosło artystyczne.

W lutym 2013 roku – w pierwszą rocznicę śmierci Poetki – otwarto wystawę „Szuflada Szyborskiej”. Aranżacja ekspozycji jest pewnego rodzaju metaforyczną „szufladą” – przestrzenią pozwalającą poznać przedmioty, którymi otaczała się Wisława Szyborska, jak również jej pasję zbieractwa i kolekcjonerstwa. Na wystawie znalazły się książki, zdjęcia, pamiątki i wycinanki, tomiki wierszy poetki i elementy warsztatu poetyckiego. (DB)

Tematy lekcji muzealnych

- Przedszkolaki i uczniowie szkół podstawowych
- ▶ **Odkrywanie świata Młodej Polski**
artysta, sztuka, obraz, rzeźba, zaproszenie, plakat
  - ▶ **Zabawy z portretem**
wizerunki artysty, model/modelka, karykatura, pracownia artysty, techniki artystyczne
  - ▶ **Muzealna stacja meteorologiczna czyli o zjawiskach atmosferycznych w obrazach**
krajobraz, pejzaż, przyroda, natura, cztery pory roku
  - ▶ **Moja pierwsza wizyta w muzeum**
muzeum, sztuka, kolekcjonerstwo, Feliks „Manggha” Jasieński
  - ▶ **Muzeum w szufladzie, szuflada w muzeum**
muzeum, eksponat, poeta, kolekcja, kolekcjoner

- Gimnazjaliści i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych
- ▶ **Artysta Młodej Polski**
artysta, artysta przeklęty, indywidualność, dekadent, dandys, melancholik, *femme fatale*, środowiska artystyczne Młodej Polski, Kraków, Lwów, kawiarnie, kabarety, manifesty artystyczne, sztuka i filozofia, programy literackie, postawy, dyskusje
  - ▶ **Kultura i obyczaje Młodej Polski (D3)**
życie kawiarniane, sztuka (pojęcie), miasto, ludowość, przyroda, symbolizm, secesja, techniki artystyczne
  - ▶ **Młodopolska korespondencja sztuk**
analiza dzieła sztuki, malarstwo, literatura, poetyka, muzyczność, nastrojowość, interpretacja, kontekst
  - ▶ **Młoda Polska i „-izmy” – młodopolskie kierunki w sztuce i literaturze**
modernizm, symbolizm, impresjonizm, panteizm, dekadentyzm, ekspresjonizm
  - ▶ **Barwny świat „Wesela” – ludowość w literaturze i sztuce młodopolskiej (D5)**
sztuka narodowa, sztuka ludowa, inspiracje artystyczne, chłopomania, fascynacja wsią, folklor, tradycja, natura, Bronowice, huculszczyzna
  - ▶ **W „piękne czasy” z Miłoszem – młodopolski Kraków tropem „Traktatu poetyckiego” (D2)**
poezja, analiza wiersza, Kraków, cyganeria, kabaret, środowisko artystyczne
  - ▶ **Zbieracze i osobliwości – o kolekcjach i kolekcjonerach**
kolekcjonerstwo, kolekcja, sztuka, życie i środowisko artystyczne Krakowa, Feliks „Manggha” Jasieński

- ▶ **Muzeum w szufladzie. Poeta – kto to jest?**
warsztat poetycki Wisławy Szymborskiej, poeta, poezja, *ars poetica*, wiersz, interpretacja, „ja” liryczne, inspiracja artystyczna, wiersze: *Pomysł*, *Do własnego wiersza*, *Wieczór autorski*
- ▶ **O zabawnych formach literackich nie tylko w twórczości Wisławy Szymborskiej**
wiersz, styl, forma literacka, konwencja literacka, limeryki, „altruitki”, „odwódki”, „moskaliki”, „lepiej”
- ▶ **Muzeum wyobraźni. Wisława Szymborska o sztuce**
poezja, wiersz, warsztat poetycki, język poetycki, felieton, interpretacja, ekfrazy, wystawa, sztuka, kolekcja, zbieracz, wiersze: *Ludzie na moście*, *Kobiety Rubensa*, *Pejzaż*, *Muzeum*

Dom Jana Matejki

Pierwsze wzmianki o budynku, w którym dziś znajduje się Muzeum, sięgają czasów lokacji Krakowa, przez stulecia zajmowały go kolejne rodziny kupieckie i rzemieślnicze. Pod koniec XVIII wieku właścicielem kamienicy został siodlarz Piotr Rossberg – dziadek Jana Matejki. Dom Jana Matejki to pierwsze muzeum biograficzne w Polsce, które otwarto dla zwiedzających już w 1896 roku – zaledwie trzy lata po śmierci malarza. Początkowo ekspozycja ograniczała się do dwóch pomieszczeń i piętra, obecna galeria obejmuje wszystkie poziomy zabytkowej kamienicy.

W domu przy Floriańskiej Jan Matejko spędził większość życia. Ekspozycja Muzeum odnosi się do całokształtu działalności artystycznej malarza, w kolekcji znajdują się obrazy olejne, akwarele i szkice rysunkowe, pamiątki rodzinne, a także – prezentowane podczas wystaw zmiennych – bogate zbiory rzemiosła, tkanin i uzbrojenia, w ogromnej części stanowiące niegdyś prywatną rekwizytornię artysty. W ekspozycji stałej znajdują się między innymi portrety, mniej znane obrazy historyczne, szkice olejne do powszechnie kojarzonych płócien Matejki, projekty do polichromii kościoła Mariackiego w Krakowie.

Scenariusz ekspozycji przedstawia Matejkę nie tylko jako powszechnie znanego przedstawiciela polskiego historyzmu, ale również jako człowieka zaangażowanego w sprawy społeczne, w odnowę zabytków Krakowa, profesora Akademii Sztuk Pięknych i wielkiego patriotę, znawcę dawnego rzemiosła i historii ubioru.

W Muzeum można zobaczyć pomieszczenie, w którym w 1838 roku artysta przyszedł na świat, zachowany w autentycznym stanie salon pamiętający wizytę cesarza Franciszka Józefa i sypialnię, w której w 1893 roku Matejko zmarł, jak również zaprojektowaną przez niego pracownię, gdzie znajdują się m.in. rekwizyty i utensylia malarskie, używane w codziennej pracy. (JG)

Tematy lekcji muzealnych

- Przedшкоłaki i uczniowie szkół podstawowych
- ▶ **Jan Matejko – życie i twórczość**
Jan Matejko, dom, rodzina, biografia, historyzm, artysta
  - ▶ **Dwie wieże i Stańczyk – krakowskie legendy w Domu Jana Matejki – warsztat dla przedszkolaki**
legenda, Kraków, rzemieślnik, rzemiosło, kupiec, cech, godło
  - ▶ **„Co ja zrobię z tej twarzy?” – zabawy z portretem**
portret, autoportret, portret zbiorowy, reprezentacyjny, wizerunek, podobizna, poczet, karykatura, rekwizyt, gest
  - ▶ **Rekwizytornia Jana Matejki – opowieść wschodnia**
rekwizyt, kolekcja, rzemiosło artystyczne, scenografia, kostium
  - ▶ **Anielskie witanie – polichromia kościoła Mariackiego**
anioł (posłaniec, pośrednik, opiekun, strażnik), atrybut, polichromia, fresk, dekoracja, prezbiterium, nawa
  - ▶ **Zmysły artysty – w pracowni malarza [n]**
artysta, pracownia, atelier, światłocień, faktura, podmalówka, szkic, inspiracja, plama, podobrazie, akcesoria malarskie: sztaluga, blejtram, paleta

- Gimnazjaliści i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych
- ▶ **Jan Matejko – życie i twórczość (gimnazjum)**
Jan Matejko, dom, rodzina, biografia, historyzm, artysta
  - ▶ **Z wizytą w XIX-wiecznym Krakowie – Jan Matejko i zabytki starego miasta**
Kraków, zabytek, renowacja, rekonstrukcja, ochrona zabytków, kultura materialna, urbanizacja, gentryfikacja
  - ▶ **„Ku pokrzepieniu serc” czy rozrachunek z historią? Sztuka w służbie walki o niepodległość (D9)**
historia, rola artysty w XIX wieku, ojczyzna, patriotyzm, kultura narodowa, tradycja, świadomość społeczna, pamięć

Rok Jana Matejki w Muzeum Narodowym w Krakowie

W roku 2013 przypadają dwie rocznice – 175. urodzin i 120. śmierci Jana Matejki. Między tymi datami mieści się 55 lat krótkiego, ale niezwykle intensywnego pod względem twórczym, życia jednego z najbardziej znanych, najmocniej kojarzonych i pamiętanych, a równocześnie budzących największe kontrowersje polskich artystów.

W ramach Roku Jana Matejki przygotowana została oferta składająca się ze stałych i cieszących się popularnością programów edukacyjnych, które tym razem ujęte zostały w cykl spotkań weekendowych, dotyczących różnych kontekstów życia, twórczości lub działalności malarza.

Adresatami działań edukacyjnych będą zarówno dorośli, jak i dzieci, krakowianie, którzy chcą poszerzyć swoją znajomość historii miasta, turyści, dla których postać Matejki może stać się przewodnikiem po przeszłości dawnej stolicy Polski, nauczyciele i uczniowie oraz wszyscy, którzy chcieliby „zaprzyjaźnić” się z Matejką i poznać go od mniej podręcznikowej strony.

Działania edukacyjne odbywać się będą w dwóch Oddziałach MNK – Domu Jana Matejki i Galerii Sztuki Polskiej XIX wieku w Sukiennicach.

Przykłady działań [\(szczegóły na → www.muzeum.krakow.pl\)](http://www.muzeum.krakow.pl)

► **Weekendy z Janem Matejką**

Oferta dla dzieci, rodzin i osób dorosłych (5–6.10.2013 „Jan Matejko i historia”, 14–15 grudnia 2013 „Jan Matejko – nauczyciel”), konferencja studencka przygotowana przez studentów Instytutu Historii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, wykłady z cyklu „Czwartki u Matejków”.

► **Oferta dla szkół – łączone lekcje muzealne***

Oferta (ważna do końca grudnia 2013) umożliwia odwiedzenie dwóch galerii w ramach opłaty za jedną lekcję.

- Przedшкоłaki i uczniowie szkół podstawowych
- **Miejsce:** Galeria Sztuki Polskiej XIX wieku w Sukiennicach
  - **Temat:** *W pracowni artysty*
Możliwość odwiedzenia z osobą prowadzącą lekcję w Sukiennicach pracowni malarza w Domu Jana Matejki
  - **Rezerwacja:** sukiennice_rezerwacja@muzeum.krakow.pl, 12 433 54 10

- Gimnazjaliści i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych
- **Miejsce:** Dom Jana Matejki
  - **Temat:** *„Ku pokrzepieniu serc” czy rozrachunek z historią?*
Sztuka w służbie walki o niepodległość
Możliwość zobaczenia wraz z osobą prowadzącą lekcję w Domu Jana Matejki *Hołdu pruskiego* w Galerii Sztuki Polskiej XIX wieku w Sukiennicach
  - **Rezerwacja:** matejko_rezerwacja@muzeum.krakow.pl, 12 433 59 74

* **Uwaga: obie lekcje należy zamawiać z minimum miesięcznym wyprzedzeniem.**

Galeria Sztuki Polskiej XIX wieku w Sukiennicach

Sukiennice, budynek od średniowiecza na stałe wpisany w architektoniczny pejzaż Krakowa, w XIX wieku obok dotychczasowej funkcji magazynowo-handlowej zaczęły pełnić rolę reprezentacyjną. Wznoszący się w samym centrum miasta gmach stał się miejscem, w którym organizowano oficjalne uroczystości, bale i obchody patriotyczne.

W 1870 roku ówczesny prezydent Krakowa Józef Dietl powziął postanowienie odnowienia budynku i przekształcenia jego piętra w muzeum. Ostatecznie restaurację Sukiennic rozpoczęto w roku 1877 za prezydentury Mikołaja Zyblikiewicza, według projektu Tomasza Prylińskiego. Uroczyste otwarcie odnowionych Sukiennic, połączone z jubileuszem pięćdziesięciolecia pracy twórczej Józefa Ignacego Kraszewskiego, nastąpiło 3 października 1879 roku. Uroczystość przekształciła się w manifestację jedności narodowej. W dwa dni później podano do publicznej wiadomości, iż Henryk Siemiradzki postanowił podarować miastu swój obraz *Pochodnie Nerona* z myślą o mającej powstać galerii sztuki w Sukiennicach. Dar Siemiradzkiego wywarł wielkie wrażenie i skłonił innych artystów, kolekcjonerów oraz wybitne osobistości życia publicznego do pójścia w jego ślady i ofiarowania dzieł sztuki, dając tym samym początek kolekcji Muzeum Narodowego w Krakowie.

7 października 1879 roku Rada Miejska Krakowa podjęła uchwałę o utworzeniu Muzeum Narodowego, a w marcu 1883 roku uchwalono pierwszy statut muzeum. Rozpoczęło ono swą działalność jeszcze tego samego roku, prezentując wystawę poświęconą zabytkom z czasów króla Jana III Sobieskiego z okazji dwusetnej rocznicy odsieczy wiedeńskiej. W 1884 roku otwarto pierwszą stałą ekspozycję.

Na przestrzeni lat zmieniał się charakter i układ prezentowanej w Sukiennicach kolekcji. Obecna ukazuje sztukę polską XIX wieku. Układ galerii oparty został na najnowszych badaniach nad sztuką polską końca XVIII stulecia oraz wieku XIX. Ekspozycja prezentowana jest w czterech salach, z których każda poświęcona została innemu zagadnieniu.

Ekspozycja w Sali Bacciarellego (Oświecenia) przedstawia najważniejsze nurty panujące w sztuce polskiej w drugiej połowie XVIII wieku. Sala Michałowskiego (Romantyzm. W stronę sztuki narodowej) poświęcona jest okresowi szczególnemu w historii naszej kultury, jakim była epoka romantyzmu. W Sali Siemiradzkiego (Wokół akademii) eksponowane są

dzieła powstałe w kręgach sztuki akademickiej: nauczanej w akademiach oraz prezentowanej na oficjalnych salonach. W tej Sali zobaczyć można najbardziej znane dzieło z kolekcji Sukiennic: *Hołd pruski* Jana Matejki oraz wspomniane *Pochodnie Nerona* Henryka Siemiradzkiego. W Sali Chełmońskiego (Realizm, polski impresjonizm, początki symbolizmu) przedstawiono najważniejsze zjawiska w sztuce polskiej drugiej połowy XIX wieku. Starano się przy tym wyróżnić artystów wyznaczających nowe tendencje albo prezentujących interesujące rozwiązania tematyczne lub formalne, np. Józefa Chełmońskiego, braci Gierzyńskich, Władysława Podkowińskiego, Leona Wyczółkowskiego czy Jacka Malczewskiego. (NS)

Tematy lekcji muzealnych

- Przedшкоlaci i uczniowie szkół podstawowych
- ▶ **Jak Cię widzą. Sztuka portretowania**
portret, autoportret, pracownia, artysta, model, ubiór, pozowanie, realistyczny, reprezentacyjny, oficjalny, prywatny, model, atrybut
  - ▶ **Muzeum z pejzażem w tle**
pejzaż, plan, perspektywa, nastrój, nokturn, realistyczny, fantastyczny, impresjonistyczny, symboliczny, scena rodzajowa, plener, weduta, natura
  - ▶ **Cztery pory roku. O kolorach i nastrojach w obrazach**
tęcza, koło barw, mieszanie się barw, barwy ciepłe i zimne, nasycone i pastelowe, nastrój, uczucia
  - ▶ **Kot Leonarda. Zwierzęta w sztuce**
malarstwo, rzeźba, krajobraz, scena rodzajowa, animalistyka, symbol, scena historyczno-batalistyczna, scena mitologiczna
  - ▶ **W 90 minut dookoła Europy. Dziewiętnastowieczne podróże**
podróż, mapa, parowóz, dylizans, dorożka, edukacja, emigracja, akademie, Grand Tour, muzea, kolekcje, wykopaliska
  - ▶ **Namaluj mi bajkę. Legendy, baśnie, mity w obrazach**
baśń, legenda, mit, opowieść, Lajkonik, Wanda, uczta u Wierzyńka, symbol, atrybut, bogowie, mitologia, pieśń, lirnik, tradycja
  - ▶ **Komu bije dzwon Zygmunta. Historia w obrazach**
historia, kronikarz, Stańczyk, król Zygmunt I Stary, Kościuszko, Napoleon, hołd, Rynek krakowski, ojczyzna, bitwa, atrybut, batalistyka, zabory, powstania, archeologia, bohater narodowy
  - ▶ **W pracowni artysty**
artysta, szkic, projekt, model, pracownia, płótno, sztaluga, farby, paleta, olej lniany, glina, dłuto, metal, kamień, podobrazie, plener, odlew, faktura, rama, werniks
  - ▶ **Barwy muzyki. Namalujmy muzykę – Muzeum Dźwięków**
Chopin, podróż, folklor, tradycja, rytm, nastrój, ilustracja, barwa, harmonia, nokturn, miniatura, impresja muzyczna, faktura
  - ▶ **Obrazki z wystawy. Analiza dzieła sztuki dla najmłodszych**
kompozycja, plan, głębia, tło, perspektywa, światłocień, paleta barwna, barwy ciepłe i zimne, faktura, laserunek, konserwacja

-
- Gimnazjaliści i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych
- ▶ **Malarscy kronikarze historii Polski (C2, D2, D8)**
malarstwo historyczne, batalistyka, kronikarz, reportaż, historiografia, historiozofia, historyzm, tradycja, źródła ikonograficzne i historyczne,

akademizm, kostium historyczny, epizod, rozbiory, powstania narodowe, mity narodowe, patriotyzm, sztuka „ku pokrzepieniu serc”, propaganda, anegdota, alegoria, idealizacja, konwencja

► **Artysta. Obiektywny komentator rzeczywistości czy aktywny uczestnik? (C2, D2, D8)**

misja i rola artysty, natchnienie, biografia, klasycyzm, romantyzm, pozytywizm, realizm, naturalizm, impresjonizm, symbolizm, ekspresjonizm, malarstwo historyczne, rodzajowe, pejzaż, portret, autoportret, *alter ego*, kreator, twórca, mecenas, krytyka artystyczna, wystawy i kolonie artystyczne w XIX wieku, emigracja

► **Romantyzm w kontekście literackim [m] (D8, D9)**

symbolizm, neoromantyzm, korespondencja sztuk, natchnienie, wieszcz, natura, pejzaż, nastrojowość, melancholia, szkicowość, ludowość, motywy fantastyczne, powstania narodowe, ikonografia powstańcza, dwór szlachecki, tradycja i mity romantyczne, bohater romantyczny

► **Starzy i młodzi – konflikt pokoleń w sztuce i literaturze XIX wieku**

klasycyzm, romantyzm, akademizm, realizm, impresjonizm, symbolizm, ekspresjonizm, uczeń, mistrz, krytyka artystyczna i styl, konflikt pokoleń, edukacja artystyczna kobiet, *Grand Tour*

► **Symbolizm jako sposób obrazowania świata w sztuce i literaturze [m]**

symbolizm, symbol, alegoria, personifikacja, pejzaż symboliczny, nokturn, świat realny i fantastyczny, nastrojowość, baśń, legenda, oniryzm

► **Natura w sztuce i literaturze XIX wieku [m]**

pejzaż, perspektywa, plener, sztafaż, walor, romantyzm, *biedermeier*, realizm, impresjonizm, symbolizm, konwencja, stylizacja, nastrojowość, sentymentalizm, panteizm, literackie opisy przyrody w XIX wieku

► **Zrozumieć malarstwo. Analiza dzieła sztuki [m]**

analiza formalna, ikonograficzna, interpretacja, kontekst kulturowy, kompozycja, światłocień, perspektywa, przestrzeń, linia, barwa, walor, ekspresja, tworzywo, faktura, laserunek, impast, szkic, *fini*, romantyzm, akademizm, realizm, impresjonizm, luminizm

► **Wokół korespondencji sztuk [m]**

synteza, integralność sztuk, synestezja, impresjonizm, symbolizm, witalizm, ilustracja, inspiracja, metafora, motyw, obrazowość, folklor, romantyzm, nastrojowość, konwencja, stylizacja, forma, faktura, barwa, harmonia, rytm, narracja, miniatura, nokturn

Gmach Główny

Monumentalny Gmach Główny Muzeum Narodowego w Krakowie został zaprojektowany w latach 30. XX wieku jako realizacja idei świątyni narodowych skarbów i pomnika niepodległości. Jego masywna bryła, stanowiąca ważny element reprezentacyjnej zabudowy Alei Trzech Wieszczów, powstała w stylu klasycyzującego modernizmu. Nieukończony przed wybuchem II wojny światowej, rozbudowany w latach 50. gmach został ostatecznie otwarty w 1957 roku. Istnieją plany dalszej rozbudowy i modernizacji budynku. Dziś, oprócz trzech ekspozycji stałych: Galerii Sztuki Polskiej XX wieku, Galerii „Broń i Barwa w Polsce” oraz Galerii Rzemiosła Artystycznego, a także sal wystaw zmiennych, mieszczą się tu: dyrekcja i administracja Muzeum, niektóre pracownie konserwatorskie, warsztaty oraz biblioteka.

Galeria Sztuki Polskiej XX wieku, otwarta po przebudowie w 2005 roku, jest jedną z największych w Polsce ekspozycji sztuki współczesnej. Stanowi systematyczny przegląd najważniejszych zjawisk w sztuce polskiej od końca wieku XIX po wiek XXI i twórczość artystów najnowszych. Można tu zobaczyć prace m.in.: Jacka Malczewskiego, Stanisława Wyspiańskiego, Olgi Boznańskiej, Józefa Pankiewicza, Jana Cybisa, Zbigniewa Pronaszki, Witkacego, Andrzeja Wróblewskiego, Marii Jaremy, Jerzego Nowosielskiego, Tadeusza Kantora, Jerzego Beresia, a obok klasyków polskiej sztuki XX wieku – artystów młodszego pokolenia: Katarzyny Kozyry, Leona Tarasewicza, Marcina Maciejowskiego, Wilhelma Sasnala. Scenariusz wystawy nie stanowi metodycznego, liniowego wykładu z historii sztuki – dzieła zebrane są w układzie problemowym, który wyraża tytuł nadany każdej z sal. „Koniec wieku”, „A to Polska właśnie”, „Ku Francji” odwołują się do zjawisk w sztuce około roku 1900, „Awangarda” i „Koloryzm” zestawiają dwa nurty sztuki polskiej dwudziestolecia międzywojennego (z zaznaczeniem ich kontynuacji w sztuce po II wojnie światowej), „Grupa Krakowska” i „Ex-presja” odwołują się do tendencji powojennych – awangardowej i figuratywnej, zagadnienia sztuki najnowszej podejmuje ekspozycja w salach: „Poza ciało”, „Malarstwo?” oraz „Intertekst”.

Zbiory tworzone stopniowo, dzieła kupowano często od samych artystów, na bieżąco śledząc to, co najważniejsze i najciekawsze w sztuce aktualnej. Galeria powstawała i powstaje nadal jako struktura elastyczna i otwarta na to, co jest wyrazem naszych czasów. Stała ekspozycja jest

systematyczne wzbogacana o działania w ramach tzw. „Galerii Żywej” – interwencje artystów współczesnych, dopowiedzenia, monograficzne ekspozycje twórców ważnych dla sztuki współczesnej.

Druga z kolekcji zgromadzonych w Gmachu Głównym – Galeria Rzemiosła Artystycznego – nie ma sobie równych w Polsce zarówno pod względem liczby, jak i klasy wystawionych dzieł. Prezentowane zabytki ukazane zostały w sposób pokazujący zmiany stylowe zachodzące od średniowiecza do XX wieku. W Galerii zobaczyć można, jak zmieniały się moda, biżuteria, wystrój wnętrz, przedmioty codziennego użytku, naczynia liturgiczne; są również kolekcje instrumentów muzycznych oraz judaików.

W Galerii „Broń i Barwa w Polsce” prezentowanych jest 1600 eksponatów, które opowiadają tysiącletnią historię polskiej wojskowości – od X wieku po czas II wojny światowej. To druga pod względem wielkości kolekcja, po zbiorach Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie. Wystawę, która ma układ chronologiczny, otwierają przykłady ryszunku od średniowiecza do XVI wieku. Znajdują się na niej przedmioty związane z hetmanami Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz pamiątki po wodzach: sukmana Tadeusza Kościuszki, Gwiazda Orderu Virtuti Militari po księciu Józefie Poniatowskim oraz kurtka mundurowa Józefa Piłsudskiego. Broń palna zgromadzona w dziesiątkach unikatowych egzemplarzy daje wyobrażenie bogactwa rozwiązań konstrukcyjnych i zdobniczych. Ważną część galerii stanowi kolekcja mundurów różnych formacji wojskowych oraz kolekcja falerystyki, obejmująca najważniejsze polskie odznaczenia i odznaki wojskowe. W kilku punktach galerii można przymierzyć specjalnie w tym celu przygotowane repliki fragmentów zbroi rycerskiej.

Na parterze Muzeum znajduje się sala edukacyjna wyposażona w rzutnik multimedialny, tablicę interaktywną i specjalnie zaprojektowane zabawki dydaktyczne. W Gmachu Głównym znajdują się dwie sale wystaw zmiennych, w których corocznie odbywa się kilka wystaw czasowych. (AW/DJ)

Tematy lekcji muzealnych

- Przedszkolaki i uczniowie szkół podstawowych
- ▶ **Historia mierzenia czasu. Zegary przez wieki [n]**
Galeria Rzemiosła Artystycznego
rzemiosło artystyczne, matematyka, liczba, czas, przeszłość, mierzenie czasu, chronologia, periodyzacja dziejów, epoka, muzeum
  - ▶ **Przy polskim stole. Historia kuchni, świąteczne obyczaje [n]**
Galeria Rzemiosła Artystycznego
zwyczaje świąteczne, *savoir-vivre*, tradycja, święta, zastawa stołowa, dawne naczynia, życie codzienne w dawnych epokach
  - ▶ **Gdzie się chowa muzyka? Historia muzyki – Muzeum Dźwięków**
Galeria Rzemiosła Artystycznego
muzyka, historia muzyki, dźwięk, dźwięki w życiu codziennym, historia instrumentów muzycznych, instrumenty dęte, perkusyjne i strunowe, inspiracja muzyką w sztukach plastycznych, muzyka klasyczna, muzyka ludowa, muzyka współczesna, muzyka wokół nas
  - ▶ **Co się robi z gliny? [n]**
Galeria Rzemiosła Artystycznego
sztuka użytkowa, glina, porcelana, fajans, ceramika, manufaktura, historia manufaktury w Miśni, techniki artystyczne, wykorzystanie gliny w życiu codziennym w ciągu wieków
  - ▶ **Jak powstają ubrania? Historia mody [n]**
Galeria Rzemiosła Artystycznego
rzemiosło artystyczne, moda, przemiany w sposobie ubierania się od średniowiecza do secesji, średniowiecze, renesans, barok, kultura sarmacka, klasycyzm, *empire* – styl epoki napoleońskiej, *biedermeier*, okres kryoliny, okres tiurniury, rozpoznawanie elementów stroju
  - ▶ **Na średniowiecznym zamku. Dzieje i obyczaje**
Galeria „Broń i Barwa w Polsce”/Galeria Rzemiosła Artystycznego
średniowiecze, zamek, fortyfikacje, kultura rycerska, turnieje rycerskie, uzbrojenie rycerza, zbroja, życie dworu, dawne gry i rozrywki
  - ▶ **Rycerz i jego zbroja [n]**
Galeria „Broń i Barwa w Polsce”/Galeria Rzemiosła Artystycznego
wzór osobowy rycerza, „rycerskość” dzisiaj, pasowanie na rycerza, źródła historyczne, symbol, turnieje rycerskie, budowa i elementy zbroi, broń rycerza
  - ▶ **W kręgu świąt żydowskich. Poznajemy inne kultury**
Galeria Rzemiosła Artystycznego

judaizm, Purim, Szabat, Pesach, Chanuka, tradycje żydowskie, Kazimierz, sztuka żydowska

► **Ruchome obrazy. Od fotografii do filmu animowanego**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku](#)

camera obscura, fotografia, dagerotyp, bracia Auguste i Louis Lumière, Eadweard Muybridge, film, animacja, ruch, futuryzm, Leon Chwistek, Maria Jarema

► **Słońcem malowane. Witraże [n]**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku/Galeria Rzemiosła Artystycznego](#)

technika i historia witrażu, kolor, kompozycja, karton, konserwacja, Józef Mehoffer, Stanisław Wyspiański

► **W pracowni współczesnego artysty [m]**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku](#)

pracownia, pędzel, szkic, kopia, podłoże malarskie – płótno, deska, papier, szpachelka, paleta, farba, pigment, gatunki malarskie (martwa natura, pejzaż, portret), malarstwo gestu, kolaż, asamblaż, *happening*, instalacja

► **Baśń zimowa. Wokół pejzażu**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku](#)

pejzaż, symbolizm, Młoda Polska, sztuka polska końca XIX wieku, kolor, przyroda w malarstwie, Ferdynand Ruszczyc, Jan Stanisławski, Konrad Krzyżanowski

► **Legendy krakowskie [n]**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku/Galeria Rzemiosła Artystycznego](#)

Kraków, Wacław Szymanowski, tradycja, historia, zwyczaje, królowie polscy, rzeźba, rzemiosło, militaria

► **Czy woda jest niebieska? O kolorze**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku](#)

malarstwo, kolor, koloryzm, realizm, abstrakcja, kolory zimne i ciepłe, podstawowe i pochodne, koło barw

► **O kształtach i figurach geometrycznych w sztuce**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku](#)

geometria, abstrakcja, kompozycja, Grupa Krakowska, Maria Jarema, Jerzy Nowosielski

► **Przygody ze sztuką. Pierwsza wizyta w muzeum**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku](#)

muzeum – jego działanie i historia, kolekcja, kolekcjonowanie, sztuka współczesna, architektura muzeum

Gimnazjaliści ► **Tak to widzę. Analiza dzieła sztuki w kontekście literackim [m]**

i uczniowie ► [Galeria Sztuki Polskiej xx wieku](#)

szkół ponad- ► Młoda Polska, korespondencja sztuk, symbolizm, literatura, poezja, gimnazjalnych ► Stanisław Przybyszewski, teksty kultury, opis przedmiotowy, typ ikonograficzny, symbol a symbolizm, uniwersalizm, melancholia, dekadentyzm

► **Ćwiczenia z patrzenia – wstęp do historii sztuki i analiza dzieła sztuki współczesnej [m]**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku](#)

symbol a symbolizm, kubizm, futuryzm, kolaż, asamblaż, prowokacja, kolor a emocje, malarskie środki wyrazu, analiza formy, abstrakcja, figuracja, techniki artystyczne

► **Kierunki i tendencje w sztuce polskiej xx wieku [m]**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku](#)

Młoda Polska, dekadentyzm, symbolizm, chłopomania, awangarda, kubizm, futuryzm, surrealizm, prowokacja, czysta forma, Witkacy, teatr niezależny, Tadeusz Kantor, surrealizm, abstrakcja, instalacja, koloryzm, *environment*, *happening*, *performance*, *informel*, *pop art*

► **Młoda Polska i symbolizm [m]**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku](#)

Młoda Polska, Jacek Malczewski, Stanisław Wyspiański, Wojciech Weiss, symbol a symbolizm, uniwersalizm, melancholia, dekadentyzm, chłopomania, uniwersalizm, filozofia Friedricha Nietzschego i Artura Schopenhauera, *fin de siècle*

► **Witkacy. Sztuka czy komercja?**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku](#)

prowokacja, czysta forma, psychologia a twórczość, portret psychologiczny, awangarda, teatr, kolor a emocje, Firma Portretowa, Zakopane

► **O co chodzi w awangardzie? [m]**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku](#)

forma a treść, awangarda, nowoczesność, prowokacja, futuryzm, kubizm, Pablo Picasso i Georges Braque, Witkacy, Zbigniew Pronaszko, Leon Chwistek, Grupa Krakowska, Tadeusz Kantor, czysta forma, *environment*, paradygmat, abstrakcja

► **Historia w obrazach w sztuce polskiej po 1945**

[Galeria Sztuki Polskiej xx wieku](#)

PRL, socrealizm, spotęgowany realizm, figuracja, manifest, plakat, *graffiti*, wolność artystyczna, wcielenia artysty: artysta buntownik, serwilista,

egzystencjalizm, Andrzej Wróblewski, Grupa Krakowska, Jonasz Stern, Tadeusz Kantor, Jerzy Bereś, Grupa Wprost, Gruppa

► **Sztuka aktualna a współczesna rzeczywistość medialna**

Galeria Sztuki Polskiej xx wieku

sztuka aktualna, media, kultura masowa, cyberkultura, wizerunek ciała w kulturze współczesnej, feminizm, transgresja, postmodernizm, sztuka krytyczna, sztuka ulicy, kontrowersja, miejsce i zadania artysty w kulturze współczesnej, społeczny odbiór sztuki najnowszej

► **O modzie. Historia ubioru [n] (B3, C3, D3)**

Galeria Rzemiosła Artystycznego

rzemiosło artystyczne, moda, przemiany w sposobie ubierania się od średniowiecza do secesji, średniowiecze, renesans, barok, kultura sarmacka, klasycyzm, *empire*, *biedermeier*, okres krynoliny, okres tiurniury, rozpoznawanie elementów stroju, czym jest moda dziś, strój a sposób postrzegania, wzory kulturowe stroju

► **Rycerze okrągłego stołu – wzorzec osobowy rycerza w kulturze średniowiecznej (B3, B7, B8)**

Galeria „Broń i Barwa w Polsce”/Galeria Rzemiosła Artystycznego

ideały rycerskie, kodeks rycerski, pasowanie, legenda, Rycerze Okrągłego Stołu, król Artur, uzbrojenie, turnieje, społeczeństwo epoki średniowiecza, życie codzienne w czasach średniowiecza

► **Przez dziurkę od klucza. Jacy byli polscy władcy? (B7, B8, B9, C7, C8, C9)**

Galeria Rzemiosła Artystycznego

sylwetki władców, życie codzienne, hobby, kontrowersje, kultura, moda

► **Kultura szlachecka. Sarmatyzm [n] (C5)**

Galeria Rzemiosła Artystycznego

cechy sarmaty, portret, strój, uczta, husaria, dworek, życie codzienne, obyczaje, kuchnia, ubiór szlachecki

► **Świat Pana Tadeusza – romantyzm w Polsce**

Galeria Rzemiosła Artystycznego

romantyzm, życie w polskim dworze szlacheckim początku XIX wieku, Adam Mickiewicz, dworek, wystrój wnętrza, szlachta, moda, obyczaje, polonez

► **Sztuka i obyczaje żydowskie [n] (B5, C5, D5, E5)**

Galeria Rzemiosła Artystycznego

judaizm, judaika, Purim, Szabat, Pesach, Chanuka, tradycje żydowskie, Kazimierz, sztuka żydowska, diaspora, synagoga, menora, *aron-ha-kodesz*

► **Wielcy wodzowie i dowódcy dawnej Polski (B7, B8, B9, C7, C8, C9)**

Galeria „Broń i Barwa w Polsce”

hetman, uzbrojenie, taktyka, wojny, historia, sylwetki hetmanów

► **Powstania narodowe – legenda powstań i codzienność powstańcza (D8, D9)**

Galeria „Broń i Barwa w Polsce”

powstania, naród, mity narodowe, niepodległość, wojna, mundur, polityka, mentalność, historia kobiet, moda, militaria, kultura, pieśni, patriotyzm, codzienność żołnierska

► **Czas honoru. Historia Legionów i droga do niepodległości (E8, E9)**

Galeria „Broń i Barwa w Polsce”

Legiony, Józef Piłsudski, rządy Sanacji, Przewrót Majowy, Polska Partia Socjalistyczna, Narodowa Demokracja, Związek Strzelecki, I Kompania Kadrowa, Akt 5 Listopada, Bitwa Warszawska

► **Wiek wojen światowych – Polacy w walce o niepodległość (E8, E9)**

Galeria „Broń i Barwa w Polsce”

I wojna światowa, II wojna światowa, Polacy w I wojnie światowej, Legiony Polskie, II Rzeczypospolita, wojna polsko-bolszewicka, armia II Rzeczypospolitej, wojna obronna Polski 1939, Polacy w II wojnie światowej

Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego

Muzeum to było pierwszym Oddziałem MNK. Decyzją Elżbiety Czapskiej oraz jej synów Karola i Jerzego, otwarte w 1901 roku prywatne muzeum prezentujące niezwykłą kolekcję hrabiego, zostało przekazane Gminie Miejskiej Kraków w 1903 roku, a za jej pośrednictwem Muzeum Narodowemu.

Emeryk Hutten-Czapski (1828–1896), numizmatyk i kolekcjoner, zgromadził znakomity zbiór polskich monet i medali, starodruków, kartografii, rzemiosła artystycznego, militariów oraz pamiątek polskich. Misja, która mu przyświecała, została wyrażona w inskrypcji znajdującej się na frontonie Pawilonu Muzealnego: *Monumentis Patriae naufragio ereptis* (Pamiętkom ojczystym ocalonym z zagłady). Dzięki remontowi przeprowadzonemu w ramach programu Infrastruktura i Środowisko, Oddział został w czerwcu 2013 roku ponownie, po niemal 70 latach, udostępniony zwiedzającym. Obecnie prezentowane są w nim zabytki od starożytności do 1939 roku – zbiory powiększały się dzięki kolejnym darowiznom przekazywanym Muzeum aż do dzisiaj.

W dawnym salonie Pałacyku Czapskich prezentowane są monety starożytne oraz mennictwo średniowiecznej Polski. W dawnym Gabinecie Numizmatycznym, z oryginalnymi szafami i sejfami, znajduje się ekspozycja mennictwa i medalierstwa polskiego od XVI do XVIII wieku. W sali bibliotecznej na pierwszym piętrze, także z dziewiętnastowiecznymi gablotami, eksponowana jest kolekcja starodruków. W kolejnych salach znajdują się zabytki kartograficzne (XVI–XIX wiek), kolekcja monet oraz pieniądza papierowego od końca XVIII wieku do 1939 roku, a także medale (od 1832 do 1939). Ekspozycję dopełniają przykłady pieniądza przedmiotowego oraz przedmioty związane z przechowywaniem lub kolekcjonowaniem monet i banknotów, a także na parterze – sala poświęcona Emerykowi i Elżbiecie Czapskim, na piętrze – rodowi Czapskich.

Pałac otoczony jest ogrodem otwartym dla publiczności, w którym znajduje się lapidarium – kolekcja oryginalnego detalu architektonicznego pochodzącego z krakowskich kościołów i kamienic. (AW/MW)

4 października 2013 roku w **Dzień Otwarty dla Nauczycieli** udostępniły Państwu dwa nowo otwarte Oddziały: Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego oraz Ośrodek Kultury Europejskiej EUROPEUM. Tego dnia będą mogli Państwo bezpłatnie zapoznać się z kolekcją muzealną oraz naszą ofertą edukacyjną. Serdecznie zapraszamy.

Tematy lekcji muzealnych

- Przedшкоlaci i uczniowie szkół podstawowych ▶ **Muzeum i jego tajemnice**
muzeum, ekspozycja, archeolog, numizmatyk, zabytek, oryginał, kopia, kolekcja, genealogia, rodzina Czapskich, konserwator
- ▶ **Młody ekonomista**
pieniądz, mennica, bank, oszczędności, giełda, budżet
- ▶ **Zawód – król**
król, koronacja, dwór, zamek, berło, korona, jabłko, tron, rodzina królewska, moneta, wizerunek, pieniądz
-
- Gimnazjaliści i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych ▶ **Od deski od deski – historia książki**
książka, starodruk, pismo, inkunabuł, *ekslibris*, druk, Jan Gutenberg, oświecenie
- ▶ **Poczet władców Polski (B7, C7)**
dynastia Piastów, rozbięcie dzielnicowe, dynastia Jagiellonów, królowie elekcyjni, dynastia Wazów, insygnia władzy, św. Stanisław, moneta
- ▶ **Starożytny pieniądz wehikułem czasu (A6)**
starożytność, kultura basenu Morza Śródziemnego, republika, cesarstwo, starożytni władcy, barbarzyńcy
- ▶ **Między bykiem a niedźwiedziem – krótki kurs ekonomii (D6, E6)**
hossa, bessa, makler, giełda, notowania giełdowe, akcje, obligacje, spółka akcyjna, indeks giełdowy, bank, kredyt, kapitalizm, inflacja

Ośrodek Kultury Europejskiej EUROPEUM

Ośrodek Kultury Europejskiej EUROPEUM to nowo otwarty oddział Muzeum Narodowego w Krakowie. Prezentowana jest tu kolekcja obejmująca ok. 1700 dzieł malarstwa i rzeźby europejskiej od XII do XX wieku. Stopniowo ekspozycja poszerzana będzie o grafiki i rzemiosło artystyczne.

Oddział mieści się w budynku Starego Spichlerza, wzniesionego w XVII wieku tuż za murami obronnymi Krakowa. Wchodził on w skład folwarku książąt Jabłonowskich. W 1905 roku został sprzedany miastu. Mieścił młeczarnię miejską, sklep, a w dwudziestolecie międzywojennym był siedzibą Stowarzyszenia Architektów. Po II wojnie światowej budynek Spichlerza przekazany został Muzeum Narodowemu na cele magazynowe. Od 2008 do 2013 roku trwała renowacja obiektu, a następnie prace związane z przystosowaniem go do celów ekspozycyjnych.

Muzeum Narodowe w Krakowie, skupiając się od początku swojego istnienia przede wszystkim na gromadzeniu i prezentowaniu dzieł sztuki polskiej, długo nie miało stałej ekspozycji malarstwa europejskiego. Dopiero w 1959 roku, po przyłączeniu Muzeum Książąt Czartoryskich, otwarto Galerię Malarstwa Europejskiego, składającą się z zasobu obydwu instytucji. Gdy kilka lat temu rozpoczął się remont generalny Muzeum Książąt Czartoryskich, kolekcje ponownie rozłączyły się, a zbiory wystawiane były czasowo w Zamku Królewskim w Niepołomicach.

Dzieła prezentowane w EUROPEUM uporządkowane są według wątków tematycznych i stylowych. W salach parteru eksponowane są obiekty pochodzące z XVII, XVIII i XIX wieku; są to przede wszystkim rzeźby klasycystyczne o tematyce mitologicznej (m.in. Antonio Canova, Bertela Thorvaldsena) oraz portrety ważnych dla historii Polski osobistości (autorstwa m.in. Elisabeth Vigée-Lebrun czy Davida d'Angers). Na piętrze oglądać można średniowieczną i renesansową sztukę sakralną (m.in. XII-wieczne katalońskie drewniane rzeźby Madonn z Dzieciątkiem, obrazy Lorenza Lotta, Pietera Brueghela Młodsze, Jana Gossaerta) oraz XVIII-wieczną rzeźbę i malarstwo rodzajowe. Prezentowane jest tu także XVII-wieczne niderlandzkie malarstwo pejzażowe (Jan van Goyen, Gérard Dubois), rodzajowe i martwa natura (Christoffel Jacobsz van der Lamén). Dalej znajduje się manierystyczne i barokowe malarstwo portretowe (Lucas Cranach, Nicolas Maes). Wystawę kolekcji zamyka prezentacja obrazów XX-wiecznych, m.in. „Martwej natury” Maurice'a Vlamincka. (KM)

Tematy lekcji muzealnych

- Przedшкоłaki i uczniowie szkół podstawowych**
- ▶ **Porwanie Europy – mity, legendy, baśnie**
mit, legenda, baśń, symbol, atrybut, mitologia, tradycja, bogowie, bohaterowie, Biblia
  - ▶ **Walka koguta z kotem. Muzealna lekcja przyrody**
natura, roślinność, pory roku, pejzaż, scena rodzajowa, scena animalistyczna
  - ▶ **Towarzystwo przy stole. Dawne obyczaje**
savoir-vivre, tradycja, zastawa stołowa, życie codzienne w dawnych epokach, martwa natura, malarstwo rodzajowe
  - ▶ **Do twarzy ci w ramie – o portrecie w sztuce europejskiej**
malarstwo, rzeźba, portret, autoportret, reprezentacyjny, oficjalny, prywatny, model, atrybut
  - ▶ **Pocztówki z podróży**
pejzaż, mapa Europy, przyroda, kultura i obyczaje regionów europejskich
-
- Gimnazjaliści i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych**
- ▶ **Zrozumieć malarstwo – elementy analizy dzieła sztuki**
analiza formy, kompozycja, tworzywo, faktura, przestrzeń, perspektywa, kontrapost, ekspresja, konwencja, symbolika, ikonografia
  - ▶ **Między piętą Achillesa a głową Holofernesa. Ikonografia biblijna i mitologiczna**
Stary i Nowy Testament, mitologia grecka i rzymska, intertekstualność, atrybut, symbol, ikonografia, apokryf
  - ▶ **Gatunki malarskie w sztuce nowożytnej**
portret, pejzaż, martwa natura, malarstwo rodzajowe, biblijne, mitologiczne, faktura, światłocień, laserunek, impast, kompozycja, walor, caravaggionizm
  - ▶ **Północ – Południe, malarski atlas Europy (C1)**
tradycja i kultura regionów europejskich, protestantyzm, katolicyzm, malarstwo biblijne, rodzajowe, pejzaż, martwa natura
  - ▶ **Twarzą w twarz. Ojczysty Panteon (C9, D9)**
historia, portret, mity narodowe, patriotyzm, bohaterowie, klasycyzm, romantyzm, wieszcz, Adam Mickiewicz, Fryderyk Chopin

Muzeum Karola Szymanowskiego w willi „Atma” w Zakopanem

Wzniesiony po 1890 roku dom usytuowany jest malowniczo nad potokiem Młyniska, przy jednej z najstarszych ulic Zakopanego. Willa wybudowana została przez góralskiego współpracownika Stanisława Witkiewicza i prezentuje oryginalny styl zakopiański, wypracowany przez architekta. Pensjonat turystyczny chętnie wynajmowano letnikom, którzy od połowy XIX wieku coraz liczniej przybywali do Zakopanego. To właśnie goście willi nadal jej nazwę „Atma”, słowo pochodzące z sanskrytu i oznaczające duszę.

W latach 1930–1935 willę wynajmował Karol Szymanowski, który coraz częściej gościł w Zakopanem, a w „Atmie” poczuł, że jest u siebie. Kompozytora do podhalańskiego miasteczka początkowo kierowały zalecenia lekarskie, z czasem jednak magnesem stała się dla niego prawdziwa kultura słowiańska, której odbicie odnajdywał w obyczajach góralskich, w brzmieniu tutejszej muzyki. Willa „Atma” stała się ostatnim domem Karola Szymanowskiego, tu pracował m.in. nad słynnym baletem-pantomimą *Harnasie*. Bywali tu Witkacy, Jarosław Iwaszkiewicz, Zofia Nałkowska, Stefan Żeromski, Kornel Makuszyński, Jan Kasprówicz, Leon Chwistek.

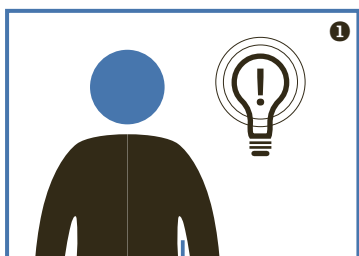
W latach 1972–1974 z inicjatywy m.in. siostrzenicy Szymanowskiego, krytyka muzycznego Zdzisława Sierpińskiego oraz we współpracy z Jerzym Waldorffem utworzono społeczny komitet na rzecz wykupienia „Atmy”. Dzięki przeprowadzonej na skalę międzynarodową zbiórce finansowej, willę wykupiono i przekazano Muzeum Narodowemu w Krakowie, które otworzyło „Atmę” jako muzeum biograficzne w 1976 roku.

Od maja 2013 zapraszamy do odnowionej „Atmy”, której aranżację wnętrza wzbogacono o multimedia i elementy interaktywne. Dla zwiedzających dostępne są też albumy z fotografiami, filmy biograficzne i muzyczne. Ekspozycja Muzeum przybliży barwną postać wybitnego kompozytora; poprzez cytaty z listów, wypowiedzi, filmy ukazuje jego związki z Podhalem. Księgozbiór oraz różnorodne pamiątki i drobiazgi, łącznie z koncertowym frakiem Szymanowskiego, uzupełniają niezwykle portrety muzyka, namalowane przez przyjaciela kompozytora, Witkacego. Przy dźwiękach dzieł Karola z „Atmy” zwiedzający odkryją pracownię Szymanowskiego – gabinet kompozytora z pianinem, na którym często grywał i komponował. (AB)

Tematy lekcji muzealnych

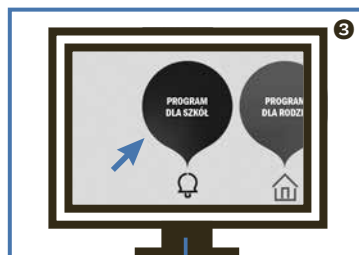
- Przedшкоlaci i uczniowie szkół podstawowych ▶ **Muzyczny dom – Karol Szymanowski w „Atmie”**
kompozytor, muzeum biograficzne, Karol Szymanowski, inspiracja sztuką góralską, folklor
- ▶ **Kim byli harnasie – opowieść muzyczna**
harnaś, siuchaj, baca, juhas, gwara, folklor, legendy góralskie, balet, taniec, kostiumy
-
- Gimnazjaliści i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych ▶ **Zakopiańska bohema – międzywojnie pod Tatrami (E5)**
literatura okresu międzywojennego, awangarda, Karol Szymanowski, Stanisława Szymanowska, Witkacy, Jarosław Iwaszkiewicz, Maria Kasprówiczowa, Antoni Słonimski, Zdzisław Jachimecki, Rafał Malczewski, Julian Tuwim, Jan Lechoń, Emil Młynarski, Zofia Nałkowska
- ▶ **W zakopiańskim stylu – podhalańskie inspiracje (E2)**
styl zakopiański, Stanisław Witkiewicz, Podhale, willa „Atma”, pensjonat, Zakopane, podhalańskie budownictwo, Karol Szymanowski, Państwowa Szkoła Przemysłu Drzewnego, Karol Stryjeński, Witkacy w „Atmie”

Jak zamówić lekcję muzealną / zwiedzanie

www.edukacja.muzeum.krakow.pl

nie później niż
14 dni przed
planowaną
wizytą

krok 1.
wybierz Oddział,
do którego chcesz
przyjść z uczniami

krok 2.
wybierz odpowiedni
dla Twoich uczniów
etap nauczania

krok 3.
wybierz temat lekcji
(pomogą Ci w tym
słowa kluczowe)

krok 4.
zanim zadzwonisz,
przygotuj listę niezbędnych
informacji *

krok 5.
wykonaj telefon
lub wyślij e-mail, by
dokonać rezerwacji

* Informacje niezbędne do rezerwacji

1. termin, data i godzina planowanej wizyty w muzeum
2. nazwa, adres szkoły
3. imię i nazwisko opiekuna grupy
4. telefon kontaktowy i adres e-mail opiekuna grupy
5. temat lekcji
6. liczba uczniów w grupie
7. wiek uczniów
8. ważne informacje o grupie, które Twoim zdaniem powinien znać edukator

Sposób rezerwacji

Rezerwacja w Oddziałach: Gmach Główny, Kamienica Szołayskich, Galeria Sztuki Polskiej XIX wieku w Sukiennicach, Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego

- ▶ Rezerwacji należy dokonywać jedynie telefonicznie pod numerem 801 007 319 lub 12 374 73 19

Rezerwacja w Oddziałach: Arsenał Muzeum Książąt Czartoryskich – Galeria Sztuki Starożytnej, Pałac Biskupa Erazma Ciołka, Dom Józefa Mehoffera, Dom Jana Matejki, Ośrodek Kultury Europejskiej EUROPEUM, Muzeum Karola Szymanowskiego w willi „Atma” w Zakopanem

- ▶ Rezerwacji należy dokonywać mailowo lub telefonicznie w Oddziale, w którym prowadzona jest lekcja.
- ▶ Potwierdzeniem złożenia rezerwacji jest odesłanie poprawnie wypełnionego formularza, który otrzymają Państwo pocztą e-mail po zgłoszeniu lekcji w wybranym Oddziale.

Ważne informacje

- ▶ Bardzo prosimy o zapoznanie się z ofertą lekcji muzealnych w każdym z Oddziałów, udostępnioną na stronie internetowej MNK oraz w naszych materiałach informacyjnych.
- ▶ Grupa uczestników lekcji powinna liczyć minimum 10 maksymalnie 30 osób.

- ▶ Wyjątkiem są Dom Jana Matejki i Pałac Biskupa Ciołka, Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego, Kamienica Szołayskich – wystawa „Szuflada Szymborskiej”, gdzie maksymalna liczba osób w czasie zajęć to 25. Szczegółowych informacji udziela pracownicy Sekcji Edukacji w każdym z Oddziałów.
- ▶ Przyjmowane są jedynie rezerwacje zgłoszone z dwutygodniowym wyprzedzeniem.
- ▶ W przypadku rezygnacji później niż na dwa dni przed ustalonym terminem zamawiający zobowiązany jest do zwrotu 50 % kosztów zamawianej lekcji, Ko-lekcji lub oprowadzania.
- ▶ Nie mamy możliwości rozpoczynania zajęć przed wyznaczoną godziną.
- ▶ Na zajęcia prosimy przychodzić punktualnie.
- ▶ Na grupy, które nie uprzedziły o spóźnieniu, czekamy 15 minut od momentu, kiedy zajęcia powinny się rozpocząć.
- ▶ W wyjątkowych przypadkach zastrzegamy sobie prawo do odwołania zajęć po wcześniejszym powiadomieniu zamawiającego.

Do grudnia 2013 roku rezerwacji lekcji muzealnych i przewodnika dokonywać należy telefonicznie lub mailowo pod numerami i adresami podanymi poniżej. Od stycznia 2014 wszystkich rezerwacji dokonywać można pod numerami telefonów: 801 007 319 lub 12 374 73 19.

Opłata za lekcje muzealne

w języku polskim – 10 zł od ucznia

w języku obcym – 20 zł od ucznia

- ▶ opłata za usługi przewodnickie: bilet wstępu + usługa przewodnicka
w języku polskim:
jedna galeria – 100 zł / dwie galerie – 130 zł / trzy galerie – 180 zł
w języku obcym:
jedna galeria – 130 zł / dwie galerie – 180 zł / trzy galerie – 200 zł

Istnieje możliwość zakupu karnetów dla szkół na minimum trzy zajęcia w promocyjnej cenie oraz skorzystania z pakietów: lekcja w MNK oraz Cinema City; lekcja w MNK oraz Park Wodny i lekcja w MNK oraz Ciuciu Cukier Artist – najmniejsza na świecie fabryka cukierków (dla grup przedszkolnych).

Regulamin zachowania w Muzeum Narodowym w Krakowie

- ▶ Duże plecaki i torby, a także walizki i parasole należy pozostawić w szatni lub w szafkach depozytowych.
- ▶ W trakcie zwiedzania należy stosować się do uwag i poleceń obsługi oraz pracowników służb ochrony MNK.
- ▶ Osoby nietrzeźwe, pod wpływem narkotyków lub zachowujące się w sposób, który zagraża bezpieczeństwu zbiorów, zakłóca porządek zwiedzania przez innych zwiedzających lub narusza ogólnie przyjęte normy zachowania w miejscach publicznych, nie będą wpuszczane do MNK.
- ▶ Nie zezwala się na wprowadzanie i wnoszenie zwierząt (z wyłączeniem psa przewodnika).
- ▶ Zabrania się wnoszenia broni palnej i ostrych przedmiotów.
- ▶ Nie zezwala się na fotografowanie z użyciem statywu czy lampy błyskowej.
- ▶ Prosimy o niekorzystanie z telefonów komórkowych podczas zwiedzania ekspozycji.
- ▶ Na terenie muzeum zabrania się korzystania z urządzeń, które mogą zakłócać ciszę, takich jak radio, instrumenty muzyczne itp.
- ▶ Na terenie muzeum obowiązuje całkowity zakaz palenia tytoniu.
- ▶ Ostatnie wejście: 30 minut przed zamknięciem ekspozycji.

Szczegółowe informacje dotyczące zwiedzania ekspozycji stałych, wystaw czasowych, wewnątrz czasowo niedostępnych, koncertów i wykładów zamieszczone są w kasach biletowych, w punktach informacji muzealnej oraz na stronie internetowej MNK.

Bilety i uprawnienia

- ▶ Podstawą wejścia do MNK (poza dniem wolnego wstępu) jest posiadanie ważnego biletu lub zaproszenia.
- ▶ Zasady i warunki sprzedaży biletów określa cennik.
- ▶ Wykupienie biletu jest równoznaczne ze zobowiązaniem się do przestrzegania niniejszego regulaminu.

Adresy i kontakty

Muzeum Książąt Czartoryskich

Galeria Sztuki Starożytnej

ul. Pijarska 8, 31-015 Kraków

12 370 54 60

wtorek–niedziela: 10.00–16.00

poniedziałek: nieczynne

Pałac Biskupa Erazma Ciołka

ul. Kanonicza 17, 31-002 Kraków

12 433 59 32

pbec_rezerwacja@muzeum.krakow.pl,

wtorek–sobota: 10.00–18.00

niedziela: 10.00–16.00

poniedziałek: nieczynne

Dom Józefa Mehoffera

ul. Krupnicza 26, 30-062 Kraków

12 433 58 88

mmasternak@muzeum.krakow.pl

wtorek–niedziela: 10.00–16.00

poniedziałek: nieczynne

Kamienica Szotałayskich

pl. Szczepański 9, 31-011 Kraków

801 007 319, 12 374 73 19

wtorek–sobota: 10.00–18.00

niedziela: 10.00–16.00

poniedziałek: nieczynne

Muzeum im. Emeryka

Hutten-Czapskiego

ul. Piłsudskiego 10-12

801 007 319, 12 374 73 19

wtorek–sobota: 10.00–18.00

niedziela: 10.00–16.00

poniedziałek: nieczynne

Ośrodek Kultury Europejskiej EUROPEUM

pl. Sikorskiego 6

12 433 58 88

mmasternak@muzeum.krakow.pl

Dom Jana Matejki

ul. Floriańska 41, 31-019 Kraków

12 433 59 74

matejko_rezerwacja@muzeum.krakow.pl

wtorek–sobota: 10.00–18.00

niedziela: 10.00–16.00

poniedziałek: nieczynne

Galeria Sztuki Polskiej XIX wieku w Sukiennicach

Rynek Główny 3, 31-042 Kraków

801 007 319, 12 374 73 19

wtorek–czwartek, niedziela: 10.00–18.00

piątek–sobota: 10.00–20.00

poniedziałek: nieczynne

Gmach Główny

al. 3 Maja 1, 30-062 Kraków

801 007 319, 12 374 73 19

wtorek–sobota: 10.00–18.00

niedziela: 10.00–16.00

poniedziałek: nieczynne

Muzeum Karola Szymanowskiego w willi „Atma” w Zakopanem

Zakopane, ul. Kasprusie 19

18 202 00 40

agiewont@muzeum.krakow.pl

wtorek–niedziela: 10.00–17.00

piątek: 10.00–19.00

poniedziałek: nieczynne

teksty

Dominika Bartik-Osikowicz (DB), Ania Borejczuk (AB), Marta Graczyńska (MG), Anna Grzelak, Jagoda Gumińska-Oleksy (JG), Dorota Jędruch (DJ), Ewa Koclejda, Danuta Macheta (DM), Maria Masternak, Katarzyna Mrugała (KM), Marek Świca, Anna Walczyk (AW), Marta Wojtyś-Kipiel (MWK), Monika Wlezień (MW)

redakcja

Agnieszka Fryz-Więcek, Danuta Macheta

koordynacja

Dorota Jędruch

opracowanie infografik

Marta Graczyńska

opracowanie graficzne

Wojtek Kwiecień-Janikowski

fotografie

Pracownia Fotograficzna Muzeum Narodowego w Krakowie

Zespół Sekcji Edukacji

Dominika Bartik-Osikowicz, Monika Dylewska (kierownik), Marta Graczyńska, Anna Grzelak, Jagoda Gumińska-Oleksy, Dorota Jędruch, Danuta Macheta, Maria Masternak, Katarzyna Mrugała, Katarzyna Szczygieł, Anna Walczyk, Marta Wojtyś-Kipiel, Monika Wlezień

druk

Drukarnia Pasaż

ISBN 978-83-7581-140-7

→ www.muzeum.krakow.pl

→ www.edukacja.muzeum.krakow.pl

Mecenas Muzeum Narodowego w Krakowie